

Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Навчальнонауковий інститут післядипломної освіти
Кафедра іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Студентка VI курсу, групи 641-Мз
Спеціальності 035 – Філологія
Спеціалізації – 035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська
Дубініна Марина Вікторівна

Керівник: д. педаг. наук, професор
Раїса ГРИШКОВА

Рецензент: к. педаг. наук, доцент
Тетяна ЗУБЕНКО

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

_____ (прізвище)

_____ (прізвище)

_____ (прізвище)

Завдання

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	7
1.1. Поняття та структура професійної англомовної комунікативної компетенції студентів спеціальності «Облік і оподаткування»	7
1.2. Особливості формування професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення англійської мови	16
РОЗДІЛ 2.МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ«ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»	23
2.1. Методичні принципи навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів спеціальності «Облік і оподаткування»	23
2.2. Міждисциплінарна координація у навчанні професійної англійської мови та фахових дисциплін	34
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»	40
3.1. Характеристика комплексу завдань для формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»	40
3.2. Аналіз результатів експериментального дослідження розвитку англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»	61
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Сучасна вища економічна освіта виходить з того, що випускник спеціальності «Облік і оподаткування» повинен мати всі необхідні компетенції для вирішення професійних завдань. Закладам вищої освіти надана певна самостійність у побудові освітньої програми для того, щоб вони могли досить швидко і гнучко реагувати на потреби роботодавців, на потреби ринку праці, що змінюється, і формувати у студентів задані компетентності з урахуванням цих потреб. Тому англійська підготовка студентів спеціальності «Облік і оподаткування» має бути спрямована на формування у них комунікативної компетентності на рівні професійного володіння іноземною мовою. Для успішної реалізації у професійній діяльності, науці, сучасному соціумі, міжнародному спілкуванні студентам спеціальності «Облік і оподаткування» необхідно мати сформовану англійську комунікативну компетенцію.

Аналіз наукової літератури з проблеми формування англійської професійно-комунікативної компетентності виявив підходи, що передбачають участь роботодавців, покликаних допомогти у формуванні соціального замовлення на випускника, який має певний склад компетентностей, у тому числі англійських (Л. Дарійчук, Н. Микитенко, М. Прадівдяний, О. Хоменко, та ін.) [24,45,51,55].

Питання формування комунікативних, мовних, професійних компетенцій розкрито у наукових дослідженнях (Н. Бідюк, Р. Гришкова, С. Ніколаєва, О. Тарнопольський та ін.) [10, 22, 47, 54].

Актуальність формування та розвитку комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» пов'язана, з процесами глобалізації та революційними змінами у всіх сферах людської діяльності, що відбуваються в сучасному світі. Розширення контактів між представниками різних мовних співтовариств і зростаюча конкуренція на ринку праці диктують необхідність оволодіння іноземною мовою фахівцями з обліку як засобом професійного спілкування. Володіння термінологією певної галузі стає умовою ефективного іншомовного спілкування з урахуванням соціокультурної

специфіки комунікантів та показником загального професійного розвитку особистості. На необхідності поглибленого вивчення професійної іноземної мови наголошується у стандарті вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня «бакалавр» галузь знань 07 Управління та адміністрування спеціальність 071 «Облік і оподаткування» (затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р. № 1260).

Об'єктом дослідження є процес формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування».

Предмет дослідження – методичні засади формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування».

Мета роботи – виявити й охарактеризувати методичні засади формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування». Скласти й апробувати на практиці комплекс завдань для їх упровадження в освітній процес університету.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- здійснити аналіз педагогічних і методичних наукових праць з метою встановлення ступеня дослідження проблеми формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у вітчизняній науці;
- виявити специфіку формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»;
- описати методичні принципи, методи, технології й етапи формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»;
- розробити й апробувати в освітньому процесі університету комплекс завдань для формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування».

Новизна магістерської роботи полягає в тому, що вперше зроблено спробу охарактеризувати методичні засади формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у закладі вищої освіти.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання комплексу завдань для формування професійної-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням.

Методи: для послідовного досягнення поставленої мети, розкриття об'єкта та предмета дослідження застосовуються наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення результатів дослідження вчених з обраної проблеми, що дозволило розкрити теоретичні засади за темою роботи; спостереження, порівняння, експертна оцінка, що забезпечили дослідження розвитку англомовної професійної-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» та перевірку дієвості умов і засобів їх підготовки; педагогічний експеримент з його чотирма фазами: планування, здійснення, визначення результатів, інтерпретація результатів).

Публікації: *Дубініна М.* Необхідність формування іншомовної компетенції у студентів спеціальності «Облік і оподаткування»//Результати розвитку наукової думки 2022: матеріали II Міжнародної студентської наукової конференції, м. Суми, 23 грудня, 2022 рік / ГО «Молодіжна наукова ліга». — Вінниця: ГО «Європейська наукова платформа», 2022. — С. 159-162.

Дубініна М. Віртуальна мобільність та мовленнєва компетентність студентів // Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. – Випуск 44 (88). – С. 106-110.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 75 позицій, з яких 18 – іноземними мовами, та додатків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ» У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Поняття та структура професійної англомовної комунікативної компетенції студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

У зв'язку з визнанням першорядної ролі професійної компетентності випускників університетів склалася ситуація, за якої потрібно змінити традиційні способи та форми організації навчальної діяльності або внести до них певні корективи, що пов'язане з вибором правильних підходів до формування компетентностей, необхідних фахівцю нового покоління.

Англомовна професійно орієнтована комунікативна компетентність є невід'ємною частиною професійної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування». Це один із видів професійних компетентностей, який визначається як готовність і здатність до володіння предметними науковими знаннями у професійному спілкуванні іноземною мовою [5] та реалізується на основі єдності предмета діяльності та спрямованості на вирішення професійно значущої задачі.

Вивчення іноземної мови професійного спрямування є необхідним компонентом професійної діяльності фахівця з обліку і оподаткування, адже ще з 1973 року та до сьогоднішнього дня Фонд Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS Foundation) розробляє інтернаціональні стандарти ведення бухгалтерського обліку, застосування яких бухгалтерами в практичній діяльності вимагає високого рівня володіння англійською мовою.

Через це суттєво підвищуються вимоги до викладання іноземної мови для студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у закладах вищої освіти. Зміна соціокультурного контексту іноземної мови, нові запити роботодавців щодо

рівня володіння нею зумовлюють необхідність якісної зміни професійної підготовки майбутніх бухгалтерів[1]. Одним із способів інтенсифікації навчальної діяльності студентів, підвищення рівня їхньої мотивації до вивчення іноземної мови, що розвивають активність та творчість, вміння командної роботи є компетентнісний підхід до вивчення іноземних мов. Формування ключових компетенцій студентів є одним із найважливіших завдань, які стоять перед закладом вищої освіти, що здійснює підготовку за спеціальністю «Облік і оподаткування» у зв'язку з модернізацією вітчизняної освіти.

Під компетентнісним підходом в освіті розуміється метод навчання, який спрямований на розвиток у студента здібностей вирішувати певного класу професійні завдання відповідно до вимог особистісних професійних якостей: здатність шукати, аналізувати, відбирати та обробляти отримані відомості, передавати необхідну інформацію; володіння навичками взаємодії з оточуючими людьми, вміння працювати у групі; володіння механізмами планування, аналізу, критичної рефлексії, самооцінки своєї діяльності у нестандартних ситуаціях чи умовах невизначеності; володіння евристичними методами та прийомами вирішення проблем [2].

Компетентнісний підхід у вивченні іноземної мови розвивається як альтернатива традиційному навчанню, у процесі якого йде оволодіння знаннями, вміннями, навичками, що обмежують практичне їх застосування у майбутній професійній діяльності студентів та недостатньо враховують сутність компетентності сучасної людини в умовах розвитку євроінтеграції.

Для грамотного використання компетентнісного підходу потрібна значна підготовка, створення міцної мовної бази у студентів, що здійснюється у системі навчання у ЗВО. Вивчення іноземних мов при підготовці фахівців з обліку і оподаткування має бути спрямовано на розвиток комунікативної компетенції, що включає мовну, мовленнєву й соціокультурну компетенції, тобто, здатність ефективно використовувати мову, що вивчається як засіб спілкування і пізнавальної діяльності.

Компетентнісний підхід у вивченні іноземних мов дозволяє активізувати процес навчання сучасного студента, де він навчається формувати свій світогляд, осягаючи накопичений людством досвід за допомогою традиційних джерел інформації та нових технологій, а викладач виступає в ролі радника, опонента та консультанта. Компетентнісний підхід дозволяє не лише отримати певний обсяг знань, а й навчає студента найголовнішого – вмінню використання отриманих знань у власній практичній діяльності [3].

Для студентів нелінгвістичних закладів вищої освіти основними цілями навчання є формування англомовної компетенції, яка є однією з основних складових англомовної комунікативної компетенції, а також уміння працювати з інформацією.

Компетентнісний підхід— це підхід до моделювання якості підготовки випускника ЗВО, заснований на категоріях «компетенція» та «компетентність». Причиною появи цього підходу значною мірою послужили інноваційним процеси освіти.

Уточнення мети та результату підготовки у ЗВО як умови підвищення якості професійної підготовки зумовлює застосування компетентнісного підходу. Реалізація державних освітніх стандартів вищої освіти на основі формування компетенцій передбачає участь роботодавців, які надають активну допомогу академічному співтовариству у формуванні соціального замовлення на випускника спеціальності «Облік і оподаткування», який має певний склад компетенцій, у тому числі англомовних.

Основні концептуальні положення та ідеї формування професійної англомовної компетенції у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців представлені у працях: Андрейко Я. В., Биконя О. П., Вікторова Л. В., Гончаренко Т. Є., Жарко О. О., Костенко Н. І., Липчанко-Ковачик О. В., Мартинова Р. Ю., Обсков О. В., Прадівляний М. Г., Хоменко О. В. та ін. присвятили свої наукові дослідження питанням формування комунікативних, міжкультурних та мовних компетенцій.

Відповідно до визначення Сури Н. А. компетентнісний підхід є системним, у якому компетенція як категорія покликана забезпечити системну інтеграцію освіти, виражаючи собою зростання системно-професійної якості випускника ЗВО [49]. Звідси статус компетентнісного підходу - «рамкова конструкція», що формалізує рух від «мети освіти» до «результату освіти» так, щоб можна було виміряти його на атестаційних випробуваннях.

Релевантність компетентнісного підходу в останні два десятиліття обумовлена такими факторами як перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, зростання динамізму процесів, багаторазове збільшення інформаційного потоку, поява нових професій, демаркація колишніх професій, у зв'язку із зміною вимог до них – вони стали більш інтегрованими.

Всі ці зміни диктують необхідність формування творчої, відповідальної та стресостійкої особистості, здатної робити конструктивні та компетентні дії у різних видах життєдіяльності. Для успішної професійної діяльності вже недостатньо здобути вищу освіту і на тому зупинитися виникає потреба поповнювати, додавати свої знання, можливо, навіть зовсім з іншої галузі. Як результат такого явища – актуальність та затребуваність концепції безперервної освіти.

У сучасній науковій літературі розрізняють два базові поняття компетентнісного підходу: компетенція та компетентність. Походження термінів «компетенція» та «компетентність» походить від «competence» та «competenceapproach», що, за визначенням, є «knowledge, abilities, skillsandattitudes» (знання, вміння, навички та відносини), що демонструються в контексті вирішення основних професійних завдань. Як показує аналіз, значна частина зарубіжних дослідників пов'язують поняття «компетенція» насамперед із здатністю, потенційною можливістю виконання певної діяльності або з певними параметрами особистості.

У більшості зарубіжних досліджень останніх років [64, 67], поняття «компетенція» тлумачиться не як набір здібностей, знань та умінь, а як:

здатність або готовність мобілізувати її ресурси (організовані в систему знання та вміння, навички, здібності та психічні якості), необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації, тобто. відповідно до цілей та умов протікання дії.

Англомова компетенція трактується як вміння співвідносити мовні засоби з конкретними сферами, ситуаціями, умовами та завданнями спілкування [69].

Цей вид компетенції також називають «англомовною професійною компетенцією». Нерідко її визначають як готовність та здатність фахівця до застосування англомовних лінгвокраїнознавчих, наукових та предметних знань для здійснення повноцінної англомовної професійної міжкультурної комунікації.

Поняття «англомова професійна комунікативна компетентність» розглядається як здатність майбутнього фахівця здійснювати міжкультурне професійно орієнтоване спілкування як вторинну мовну особистість; взаємодіяти з носіями іншої культури з урахуванням національних цінностей, норм та уявлень; створювати позитивний настрій у спілкуванні; обирати комунікативно-доцільні способи вербальної та невербальної поведінки на основі знань про науку та культуру інших народів у рамках полілогу культур; зберігати національну самоідентифікацію в умовах міжнародної інтеграції та мобільності [47].

У структурі англомовної професійної комунікативної компетентності виділяють:

лінгво-професійну компетенцію - здатність до сприйняття та породження текстів у певній сфері спеціальної предметної діяльності, вміння оперувати англомовною загальнонауковою та спеціальною лексикою, кліше мови для спеціальних цілей, аналізувати, критично переосмислювати та здійснювати презентацію текстового матеріалу професійно-орієнтацію;

соціально-політичну компетенцію як здатність орієнтуватися у мовному полікультурному просторі з огляду на норми поведінки;

соціально-інформаційну компетенцію, що характеризує здатність висловити критичне ставлення до широкого спектру інформації у процесі міжкультурної англомовної взаємодії у професійній та побутовій сферах діяльності та визначальну рівень володіння інформаційними технологіями;

персональну компетенцію як здатність, що дозволяє розкрити у процесі комунікації у контексті діалогу культур індивідуальні цінності та прагнення особистості як суспільного індивіда, протистояти професійним труднощам; як готовність до підвищення рівня сформованості компетенцій професійного спілкування, безперервної самоосвіти та саморозвитку, а також потреба в актуалізації та реалізації особистісного потенціалу, прагнення до постійного професійного зростання та самоствердження, творчого саморозвитку та конкурентоспроможності [25].

Ряд дослідників розрізняють в англомовній компетентності майбутнього фахівця такі компетенції: мовну, мовленнєву, компенсаторну, соціокультурну, комунікативну, лінгвокультурологічну, предметну, інформаційну та самоосвітню [36]. Ми поділяємо думку цих науковців щодо складових англомовній компетентності майбутнього фахівця.

Лінгвістична група включає основні компетенції, що визначають володіння усною та письмовою англійською мовою.

При цьому, якщо мовна компетенція проявляється як сума знань про мову, умінь правильного розпізнавання та вживання мовних елементів, то мовленнєва компетенція може бути представлена як мовна поведінка відповідно до завдання спілкування, як мовна система в дії за допомогою використання мовних засобів, закономірностей, функціонування побудови висловлювань - від найпростішого вираження почуттів до передачі нюансів інтелектуальної інформації. Іншими словами, мова - це засіб, а мова - спосіб формування та формулювання думки за допомогою мови у процесі мовної діяльності [19].

До комунікативної групи може бути віднесена власне професійно-комунікативна компетенція, тобто здатність адекватно використовувати мовні та мовні засоби стосовно завдань спілкування з урахуванням професійних

ситуацій спілкування. Другою складовою є міжкультурна компетенція, що передбачає володіння певною сукупністю знань про культуру англійської мови, що вивчається, а також вміння долати міжкультурні розбіжності в процесі англомовного спілкування [54].

Прагматична група компетенцій представлена інформаційно-технологічною та самоосвітньою компетенціями. Інформаційно-технологічна компетенція ґрунтується на вміннях застосовувати інфо-комунікаційні технології, отримувати потрібну англомовну професійно значиму інформацію з різних джерел, перекладати її з однієї знакової системи в іншу, оцінювати її та передавати зміст цієї інформації адекватно поставленій меті (стисло, повно, вибірково), а також продуктивно користуватись ресурсами міжнародної інформаційної мережі.

На розвиток англомовної компетенції студентів спеціальності «Облік і оподаткування» суттєвий вплив може мати раціональне використання можливостей неформальної та інформальної освіти.

Досі під час формування політики у сфері освіти враховувалося лише формальне освіту. Ухвалений на Європейському саміті (Лісабон, березень 2000 р.) Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу поряд із формальним закріплює неформальну та інформальну освіту як рівноправних учасників процесу навчання. Під неформальною тут розуміється освіта, що не супроводжується видачою документа, що відбувається в освітніх, установах або громадських організаціях, клубах і гуртках, а інформальна освіта має на увазі індивідуальну освітню діяльність людини, що супроводжує її повсякденне життя і не має цілеспрямованого характеру.

Формування та розвиток зазначених компетенцій у галузі англійської мови має забезпечувати у підготовці фахівців досягнення практичної, виховної, освітньої та розвиваючої цілей, тісно взаємопов'язаних між собою. Основна практична мета навчання англійської мови полягає в тому, щоб навчити студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у ЗВО усвідомлювати

завдання з оволодіння іноземною мовою та співвідносити їх зі своєю майбутньою професійною діяльністю.

До виховних цілей ми відносимо формування інтересу до англomовної культури, формування навичок та умінь інтелектуальної праці, готовності вирішувати професійні завдання у цих умовах.

Аналіз низки досліджень показує, що з формування готовності до англomовної діяльності найоптимальнішою є саме комунікативна мотивація, оскільки він включає спрямованість що навчається придбання нової англomовної інформації. Комунікативна мотивація за своєю суттю завжди є внутрішньою.

Так, автор комунікативної методики навчання Лубянова О. С., розвиваючи теорію комунікативної мотивації, виділив два види мотивації: загальну комунікативну мотивацію, рівень якої часто не залежить від організації процесу навчання мови, та ситуативну мотивацію, рівень якої визначається вирішальною мірою тим, «як ми навчаємо, зокрема створюємо спілкування, який використовуємо матеріал, які прийоми тощо» [103]. Він називає мотиваційну готовність важливим чинником успішної участі в іншомовному спілкуванні.

У процесі формування готовності до англomовної діяльності перехід зовнішнього мотиву у внутрішній відіграє вирішальну роль, і якщо той, хто навчається, реально усвідомлює необхідність вивчення іноземної мови для себе, для свого майбутнього як фахівця, то «ситуація успіху» (за Кучер Л. М.) на занятті забезпечено.

Таким чином, саме мотивація є потужним фактором формування у тих, хто навчається у ЗВО, готовності до англomовної діяльності, спонукаючи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» до безперервної, інтенсивної навчальної діяльності та освоєння професії, конкретизуючи ступінь їх вольових зусиль. Крім того, мотивація надає вибіркoву спрямованість функцій англomовної діяльності, зумовлює її темп, результативність і виступає як внутрішній механізм управління, саморегуляції.

Як показано у низці досліджень, ефективність процесу навчання професійної англійської мови забезпечується реалізацією наступних принципів:

1) практичної спрямованості (розвиток навичок та вмінь, необхідних для виконання майбутньої професійної діяльності в ситуації міжособистісного спілкування, наприклад, участь у переговорах, проведення презентації, ведення ділової кореспонденції);

2) урахування індивідуальних особливостей студентів;

3) комплексного підходу до процесу навчання на комунікативно-ситуативній основі (використання всіх видів мовної діяльності);

4) міжпредметного зв'язку (використання досвіду, отриманого в курсі вивчення спеціальних дисциплін та іноземної мови як засобу отримання професійної інформації);

5) відбору лінгвістичного матеріалу, що відображає мовну сутність професійних висловлювань фахівця (стилеутворюючі елементи підмови спеціальності, а також елементи повсякденно-побутового стилю);

6) варіативності режиму роботи (індивідуальна та групова робота, поєднання аудиторної та домашньої роботи);

7) професійної спрямованості;

8) проблемності (як навчальних матеріалів, і самого навчального процесу) [41].

Однією з найважливіших складових моделі конкурентоспроможного фахівця є володіння іноземною мовою, що дозволяє йому успішно орієнтуватися в потоках інформації, керувати ними, встановлювати ділові та особисті контакти, спілкуватися та діяти в іншомовному середовищі.

У цьому актуалізується потреба суспільства на оволодінні іноземною мовою як найважливішим засобом здійснення діяльності та спілкування. Відповідно, виникла потреба не тільки у формуванні певного мінімуму знань, навичок, умінь, необхідних фахівцям для використання іноземної мови як засобу іншомовного професійного спілкування, встановлення взаємодії, контактів, службової комунікації, участі у нарадах та переговорах,

міжнародних форумах, а й у більш широкому розвитку іншомовної компетенції у процесі підготовки у ЗВО, що забезпечує здатність та готовність випускника ЗВО до іншомовного спілкування, комунікації та взаємодії іноземною мовою у процесі професійної підготовки та діяльності.

1.2. Особливості формування професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення англійської мови

Для формування англомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності необхідно забезпечити практичну спрямованість навчання іноземних мов, а саме, курс іноземної мови має бути тісно пов'язаний із низкою спеціальних дисциплін, що вивчаються студентами за профільними курсами. Для досягнення вищесказаного при підготовці студентів спеціальності «Облік і оподаткування» за основу навчального процесу при вивченні іноземної мови викладачами обрано практичне навчальне заняття, також ними складено спеціалізовані програми з дисципліни «Іноземна мова», спрямовані на ефективний розвиток англомовної комунікативної компетентності студентів в умовах професійної підготовки для успішної самореалізації у професійних ситуаціях, створюваних роботодавцем майбутнім спеціалістам. Згідно з новою програмою за підсумками вивчення іноземної мови студенти спеціальності «Облік і оподаткування» повинні знати: 1) мовний лад мови, що вивчається (фонетика, граматики, лексика); 2) специфіку науково-професійної літератури; 3) правила складання основних видів текстових компресій (анотація, реферат); 4) структуру повідомлень, доповідей, презентацій; 5) правила складання резюме, ділової кореспонденції; 6) етикет ділового спілкування в тому числі й для міжнародного спілкування.

Також у результаті вивчення іноземної мови студенти повинні володіти: 1) розмовним модулем, а саме, вміти вести діалог у побутових, професійних та ділових комунікаціях; здійснювати монологічні висловлювання з професійної

тематики (повідомлення, доповіді, презентації); 2) модулем аудіювання, а саме, вміти сприймати на слух зміст усних висловлювань іноземною мовою, що вимовляються у звичайному темпі з культурологічної та професійної тематики; фіксувати корисну інформацію у процесі аудіювання; 3) модулем читання та розуміння, а саме, вміти повністю розуміти зміст оригінальних професійно-орієнтованих текстів з використанням словника; розуміти загальний зміст оригінальних професійно-орієнтованих текстів без використання словника; 4) письмовим модулем, а саме, вміти складати іноземною мовою різні види академічного листа (анотація, реферат) [2].

З метою ефективного формування перелічених вище умінь у студентів спеціальності «Облік і оподаткування» викладачами використовуються такі види занять:

1. Заняття, спрямовані на оволодіння знаннями структури мови, тобто оволодіння основними елементами мови: фонетичним, лексичним та граматичним на прикладах професійно-орієнтованої літератури. Для оволодіння граматичним елементом системи мови на заняттях іноземної мови студентами спеціальності «Облік і оподаткування» необхідно застосовувати граматичні вправи з використанням спеціалізованої лексики. Для оволодіння лексичним елементом студентам необхідно вивчити найбільш уживану науково-професійну та загальнонаукову лексику, загальноповжиті фразеологізми, правила словотвору, поняття синонімії, антонімії та омонімії, а також знати аббревіатури, міжнародні слова та вміти правильно читати символи та формули, тобто володіти всіма лексичними засобами, характерними для усного та писемного мовлення в ситуаціях професійного спілкування.

2. Заняття, створені задля оволодіння навичками професійної англійської комунікації. Подібні заняття націлені на формування у студентів мовних умінь у сфері професійного спілкування. Заняття з оволодіння комунікативною діяльністю поділяються на два типи: заняття з оволодіння рецептивними видами мовної діяльності (аудіювання, письмове мовлення) та заняття з оволодіння продуктивними видами мовної діяльності (говоріння, читання). На

заняттях з розвитку писемного мовлення слід використовувати письмові завдання з граматики та лексики, що формують мовну компетентність, а також завдання, що формують комунікативні вміння у письмовій формі, наприклад: завдання на складання плану до прочитаного матеріалу, компресований виклад змісту оригінального тексту письмово (анотування, реферування), письмова підготовка доповідей зі спеціальності «Облік і оподаткування». Процес говоріння передбачає володіння студентами підготовленою та непідготовленою монологічною промовою (уміння робити повідомлення, доповіді, презентації іноземною мовою), а також володіння діалогічною промовою у країнознавчих, професійних, ділових та побутових ситуаціях. Студенти спеціальності «Облік і оподаткування» повинні опанувати всі види читання: ознайомлювальне, переглядове, пошукове та навчальне. Усний та письмовий переклад з іноземної мови рідною також може використовуватися викладачем як засіб розвитку навичок читання, а також як метод контролю точності та повноти розуміння прочитаного матеріалу. На заняттях, орієнтованих на розвиток навичок комунікативної діяльності викладачеві іноземної мови для студентів спеціальності «Облік і оподаткування» слід залучати як навчальні тексти – оригінальну науково-професійну літературу, в даній ситуації: науково-професійні статті з іноземних журналів, а також спеціалізовані навчальні посібники для студентів спеціальності «Облік і оподаткування».

3. Комбіновані заняття, націлені на комплексне оволодіння знаннями структури мови, а також вміннями та навичками комунікативної діяльності в рамках одного заняття. Іншими словами, комбіновані заняття спрямовані на оволодіння студентами лексико-граматичними знаннями та професійно-орієнтованою комунікативною діяльністю, які у свою чергу є основними складовими професійної англомовної компетентності студентів.

4. Стрімкий розвиток інноваційних технологій, що торкнувся майже всіх галузей науки і виробництва, вимагає від сучасних університетів професійно-орієнтованої підготовки студентів та висококваліфікованих фахівців у своїй галузі, у тому числі передбачається знання іноземної мови за профілем роботи.

Для ефективного формування англомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» часто використовується не менш важливий тип практичних занять, як самостійна робота студентів [1].

На заняттях іноземної мови викладачем має виділятися достатньо часу на систему самостійної роботи – типи занять, створені задля розвитку самоконтролю, взаємоконтролю і самоаналізу, спираючись на використання рефлексії здобувачів. Система самостійної роботи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» повинна включати: 1) аналітичне читання професійно-орієнтованих текстів; 2) підготовку усних повідомлень (доповідь, презентація); 3) написання академічних листів (тези, інструкція, реферат); 4) підготовку науково-професійних конференцій.

З метою ефективного формування у студентів англомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності викладачам університетів слід запроваджувати всі форми навчання комплексно, змінюючи один вид діяльності іншим, розвиваючи всі види комунікативної діяльності поряд із різними знаннями про структуру мови [6]. Найпоширенішим видом заняття в університеті є комбіноване заняття, бо воно, спрямоване на оволодіння студентами лексикограматичної та комунікативної діяльності, що сприяють ефективному формуванню у студентів спеціальності «Облік і оподаткування» професійної англомовної комунікативної компетентності.

Для досягнення перерахованих вище компетенцій у студентів спеціальності «Облік і оподаткування» викладачі іноземної мови використовують такі методи та прийоми, які сприятимуть ефективному засвоєнню іноземної мови з подальшим застосуванням цих знань у професійній галузі.

До них належать: компресовані види роботи з науково-професійною літературою, комп'ютерне тестування та модульне навчання, що було підтверджено численними експериментами. Процес навчання іноземної мови студентами спеціальності «Облік і оподаткування» специфічний, оскільки

більшість освітньої програми у ньому присвячена фаховим дисциплінам. Звідси випливає, що головним завданням викладачів іноземної мови є навчити студентів цієї спеціальності працювати з іншомовною науковою літературою за своїм фахом та спілкуватися іноземною мовою у сфері своєї професії.

В рамках комунікативної компетентності необхідно формувати та розвивати всі види мовленнєвої діяльності: читання, аудіювання, говоріння, письмо [3]. Комунікативна компетентність ґрунтується на трьох видах комунікативної діяльності:

- комунікація як вплив на думку чи позицію співрозмовника;
 - комунікація як співробітництво, тобто, наявність узгодженості та партнерства у спілкуванні;
 - комунікація як усвідомленість сприйманого змісту думки, тексту та ін.
- [5]

На основі аналізу науково-методичних джерел мовленнєвий аспект комунікативної діяльності студентів повинен забезпечуватися комплексом комунікативних вправ та завдань, що сприяють розвитку навичок комунікації. Наявність чи моделювання умов мовного середовища дозволяє підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови та рівень розвитку комунікативної компетентності.

У зв'язку з цим особливо важливим є вивчення іноземних мов з метою формування та розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності: у процесі навчання можна вирішити як завдання практичного володіння мовою, так й тісно пов'язані із нею завдання, створені задля розвитку комунікативної компетентності.

У рамках компетентнісного підходу є технології, які, сприяють формуванню англomовної компетенції, а також дозволяють розвивати вміння працювати з інформацією, критично мислити та вирішувати проблеми, працюючи при цьому в команді. Серед цих технологій виділяється технологія розвитку критичного мислення через читання та письмо, тому що, її метою є використання тих засобів читання та письма, які необхідні для розвитку

англомовної компетенції [4,5]. Метою даної технології є формування навичок критичного мислення за допомогою інтерактивного включення студентів у освітній процес. Одним із дієвих шляхів вирішення цього завдання є впровадження у навчальний процес технології розвитку критичного мислення. У зв'язку з цим актуалізується проблема методики викладання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти з урахуванням застосування активних методів навчання, і зокрема, педагогічної технології розвитку критичного мислення через читання та письма.

Необхідність формування комунікативної англомовної компетентності при підготовці студентів спеціальності «Облік і оподаткування» потребує інноваційного підходу до проектування освітнього процесу. Готових відповідей на запитання, що виникають під час підготовки основних освітніх програм, немає. Нові моделі створюються, апробуються, виявляються їхні слабкі та проблемні місця, знаходяться вдалі рішення. Як виявляється, названі вище принципи є базовими орієнтирами при побудові таких моделей, що дозволяють вибудовувати їх системно. Кожен потребує подальшого більш детального розгляду як окремо, так і у сукупності.

У рамках роботи комісії ЮНЕСКО та Ради Європи з уніфікації компетентнісного підходу, у 1997 році було прийнято документ «Сучасні мови: вивчення, навчання, оцінка. Загальноєвропейська компетенція». Головною метою цього документа був опис стратегій формування загальної та комунікативної компетенцій з метою виконання мовленнєвих дій у різних ситуаціях спілкування. Як результат були розроблені рівні володіння мовою, система опису даних рівнів з використанням уніфікованих категорій. Загальні компетенції забезпечують будь-які дії людини, включаючи комунікативні, проте вони не є мовними. Комунікативна мовна компетенція включає лінгвістичний (знання, навички та вміння лексики, фонетики, синтаксису), соціолінгвістичний, прагматичний компоненти.

У результаті Радою Європи було прийнято такі компоненти іншомовної комунікативної компетенції:

– граматична/формальна/лінгвістична компетенція – систематичне знання граматичних правил, словникових одиниць та фонології, які перетворюють лексичні одиниці на осмислене висловлювання;

– соціолінгвістична компетенція – здатність вибирати та використовувати адекватні мовні форми та засоби залежно від мети та ситуації спілкування, від соціальних ролей учасників комунікації;

– дискурсивна – здатність побудови цілісних, зв'язкових та логічних висловлювань у письмовій та усній формах на основі розуміння різних видів текстів під час читання та аудіювання;

– соціокультурна компетенція – знання культурних особливостей носіїв мови, їх звичок, традицій, норм поведінки та вміння розуміти та адекватно використовувати їх у процесі спілкування, залишаючись при цьому носієм іншої культури; інтеграція особистості світову культуру [65].

Особливостями формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» є застосування сучасних комунікативних методів навчання, розвиток здатності до самоосвіти та формування уміння переробляти величезні обсяги інформації, здатність до оптимальної поведінки в різних професійних ситуаціях і на різних посадах при виконанні повного спектру службових обов'язків, коли передбачається спілкування іноземною мовою; здійснення міждисциплінарної інтеграції на змістовному та технологічному рівнях. Формування високого рівня іншомовної професійно-комунікативної компетентності слід розглядати як обов'язкову складову загальної фахової підготовки, оскільки сьогоденне суспільство відчуває гостру потребу у фахівцях, які могли б швидко опанувати нові знання, максимально точно розуміти поставлене завдання та бути мобільними на світовому ринку. Іншомовна професійно-комунікативна компетентність стає вирішальним чинником у працевлаштуванні і кар'єрному рості фахівців з обліку і оподаткування.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

2.1. Методичні принципи навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

Вища економічна освіта постійно адаптується до вимог ринку праці, але в багатьох випадках вона все ще обмежується навчанням студентів спеціальності «Облік і оподаткування» певним умінням і навичкам, тоді як для того, щоб допомогти молодим фахівцям стати повноправними та конкурентоспроможними учасниками сучасного економічного простору, ЗВО слід приділяти більше уваги професійній соціалізації своїх випускників. Передбачається, що курс англійської мови для спеціальних цілей (EnglishforSpecificPurposes, ESP), на відміну від загальних курсів англійської мови (GeneralEnglish), вирішує завдання кращої адаптації студентів до професійної англомовної комунікації. Однак на практиці викладачі, які не є носіями англійської мови (NNEST), воліють приділяти більше уваги дотриманню граматичних правил чи правильності вибору лексичних одиниць, ніж реальної англомовної соціалізації з допомогою мови міжкультурної комунікації. Як наслідок, випускники спеціальності «Облік і оподаткування» рано чи пізно стикаються із ситуацією, коли вони добре знають іноземну мову, але не можуть використовувати її у діловій сфері для того, щоб просувати свої ідеї, переконувати людей чи залагоджувати конфліктні ситуації.

Навчання англійської мови на гуманітарних, технічних і природничих напрямках у вітчизняних ЗВО ведеться, в умовах аудиторного білінгвізму в рамках концепції «англійська для спеціальних цілей» (ESP). Вважається доведеним, що оволодіння ESP не буде результативним без одночасного засвоєння лінгвокультури мови, що вивчається [1-3] та англомовної соціалізації,

під якою розуміють процес оволодіння новими нормами мовної поведінки та уявленнями про іншу культуру після освоєння відповідних стандартів мовної поведінки в рідній мові. Через подібну соціалізацію проходять іноземні студенти, проживаючи в країні мови, що вивчається [4]. Успішні студенти, прагнучи отримати доступ до рівноправної соціальної взаємодії з членами приймаючої громади, поряд з іноземною мовою набувають гібридної форми ідентичності, що охоплює етнічну та мовну культури [5; 6]. Труднощі, з якими стикаються неуспішні щодо соціалізації студенти, пов'язані з наявністю сильного іноземного акценту, комунікативних і соціокультурних бар'єрів, з відсутністю ототожнення з культурою приймаючої країни [7; 8].

Якщо говорити про завдання формування повноцінної комунікативної компетенції через засвоєння норм мовної поведінки та соціальної взаємодії в умовах аудиторного білінгвізму (типових для вітчизняних ЗВО), то більшість західних фахівців вважають її важкою. [9]. Адже знання того, як обрати правильну комунікативну тактику, неможливо отримати без реального досвіду усного та письмового спілкування з великою кількістю різних людей із різних соціальних груп. Відповідно, пройти таку соціалізацію поза мовним та соціальним середовищем об'єктивно складно [9]. Вчені сходяться на думці, що лінгвістичні знання, отримані в навчальних аудиторіях, не можуть забезпечити формування соціальної компетентності, оскільки вона тісно пов'язана з певними соціально-культурними контекстами, які складно відтворювати у навчальній аудиторії. Тому використання іноземної мови не сприймається студентами як соціальна практика, принаймні доти, доки вони не опиняться в країні мови, що вивчається [10]. У зв'язку з цим робляться спроби змінити саме умови користування іноземною мовою під час навчання поза природним мовним середовищем. Так, китайські фахівці навчають англійської мови за допомогою занурення у віртуальний іншомовний світ через комп'ютерні мережеві ігри [11-13], японські викладачі використовують мобільні телефони та соціальні мережі [14], проте подібне поєднання реального та віртуального спілкування не забезпечує спільної продуктивної діяльності та соціалізації.

Однією з можливих причин вищезазначеної проблеми може бути відсутність належної уваги до завдання професійної англійської соціалізації, яка б сприяла формуванню у студентів універсальних компетенцій [4].

Під методичними принципами викладання іноземної мови розуміються загальні положення, основні правила процесу навчання, що визначають зміст, форми, методи та методики освітнього процесу. Існує п'ять основних методичних принципів, навколо їхнього статусу, класифікації та умов застосування йдуть наукові суперечки, проте загально визначеними є два твердження: 1. усі методичні принципи вивчення іноземної мови взаємопов'язані, доповнюють один одного та ефективні в рамках конкретної методики навчання мови; 2. визнання діалектичної взаємообумовленості двох методичних груп принципів: загальнодидактичних (використовуються під час навчання будь-якої дисципліни), та власне методичних.

До загальнодидактичних принципів навчання належать: принцип науковості, принцип свідомості, принцип активності, принцип наочності, принцип індивідуалізації [15].

Принцип свідомості проявляється трояко: (а) через усвідомлення студентами функціональної призначеності іноземної культури, розуміння, що дає практичне володіння іноземною мовою та використання можливостей, що відкриваються; (б) свідомою участю студента в процесі навчання, усвідомлене зіставлення рідної мови з іноземною для встановлення стійких мовних залежностей складу мови, проникнення в їх лінгвістичні структури та способи подальшого застосування на практиці; (в) продумане дозування подання та засвоєння навчальних знань та дій.

Принцип активності вимагає створення певних умов щодо перетворення студентів з об'єкта навчання на суб'єкт, на активного учасника навчального процесу. У процесі вивчення іноземної мови розрізняють три види активності: інтелектуальну (через постановку проблемних питань, що змушують учнів аналізувати, порівнювати та узагальнювати), емоційну (що формує у тих, хто навчається, інтерес до навчального матеріалу, позитивна мотивація),

мовленнєву (інтенсивна практика мовного спілкування в різних режимах: робота хором, у невеликих групах, у парах, індивідуально). У своїй сукупності перелічені види активності здатні забезпечити сприятливі умови з оволодіння мовою, раціональне використання відведеного вивчення іноземної мови часу.

Принцип наочності є результатом процесу сприйняття, у якому не повинна йти лише про демонстрацію самих предметів, їх зображень та дій з ними. Під наочністю буквально розуміється «дивлення» на щось, візуальний показ та сприйняття навчального мовного матеріалу та специфіки його застосування у мовленні. Стосовно викладання іноземної мови цього розуміння недостатньо, оскільки наочність мовного матеріалу може бути не тільки зорової, а й слухової, логічної тощо. буд. мовою, роботою з друкованими іноземними текстами, використання фрагментів мовлення носіїв мови, постійною новизною елементів навчального процесу; (2) з боку студентів: підготовкою під час самостійної роботи та показ на навчальних заняттях стінгазет, презентацій з країнознавства, радіо та телепередач, відеофільмів про культуру та звичаї іншомовних народів; закордонні екскурсійні подорожі; доповіді та їх обговорення у гуртку іноземної мови; бібліотека для додаткового читання з інтересів; вечора та інші заходи іноземними мовами. Сукупність цих зусиль має створити іншомовне середовище, яке здатне забезпечити мовну наочність.

Принцип доступності та посильності у викладанні іноземної мови ґрунтується у тому, щоб у процесі засвоєння навчального матеріалу студентів не виникали непереборні труднощі. Доступність дидактичного матеріалу забезпечується не лише дозованістю самого навчального матеріалу (суворим відбором мовного матеріалу, ступенем продуманості організації навчального заняття (побудова навчального процесу, виходячи з реальних можливостей та обсягу пропонованого матеріалу), ступенем методичної культури педагога (обраною методикою навчання, створення зрозумілих ситуацій) навчального спілкування, посильність темпу просування до вивчення матеріалу).

Принцип міцності засвоєння знань вимагає збереження у пам'яті студентів іноземних слів, структурних мовних побудов і можливості вживання їх за

необхідності. Міцність засвоєння знань полегшується: 1. якщо навчальний мовний матеріал запам'ятовується мимоволі, у процесі виконання мовних завдань; 2. якщо дидактичний матеріал подається яскраво, і в учнів виникають відповідні образи та асоціації; 3. при досить тривалих тренуваннях у відтворенні матеріалу як після закінчення заняття, так і при наступних; 4. в результаті самостійного творчого застосування знань, отриманих на заняттях, адже мова людини по суті продуктивна, а не репродуктивна.

До методичних принципів вивчення іноземної мови належать: принцип комунікативної спрямованості, принцип взаємопов'язаного навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письма), принцип домінуючої ролі вправ, принцип урахування рідної мови (1. для пояснення складних граматичних явищ, 2. для перекладу), принцип апроксимації. Охарактеризуємо їх зміст [58].

Принцип апроксимації передбачає, що іншомовне мовлення повинно наближатися до еталона літературної мови. Однак воно може містити незначні помилки, оскільки носії мови також часто порушують норми мови та мовлення, що не заважає взаєморозумінню комунікантів. У зв'язку з цим, під час опрацювання мовленнєвої діяльності студентів викладач має право ігнорувати фонетичні, граматичні, лексичні помилки, які не впливають на смисл висловлювання і перешкоджають розумінню. Терпимість викладача до помилок знімає мовні бар'єри у студентів, підвищує їх мовленнєву активність і робить спілкування на занятті вільним

Принцип урахування рідної мови оцінюється по-різному: одні вважають, що необхідно виключити рідну мову учня з навчального процесу; інші з процесу навчання; треті відстоюють необхідність опори рідною мовою учнів. Опора рідною мовою в ході вивчення іноземної мови передбачає необхідність їх постійного порівняння з метою детального розуміння лінгвістичних структур цих мов. Цей принцип спрямований на практичне оволодіння іншомовною мовою, забезпечення профілактики мовних помилок. Слід зазначити, що це принцип найефективніше реалізується в мономовній аудиторії, оскільки у

міжнародних аудиторіях педагогові складніше враховувати особливості рідної мови всіх учнів.

Принцип взаємопов'язаного навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності. У педагогічному середовищі існують взаємовиключні точки зору про пріоритет або усного або письмового мовлення. Одні вважають, що усне мовлення має передувати промови письмовій, оскільки вона з'явилася раніше писемності, і людина засвоює рідну мову спочатку усно і потім письмово. Письмова мова лише фіксує мовлення усну. Уміння говорити та розуміти забезпечує процес написання та читання. Спираючись цей принцип, тривалий час (від півроку до двох років) навчають промови на усній основі, тобто. без читання текстів та без записів. Цей підхід використовується в так званих усних вступних курсах (від двох тижнів до чотирьох місяців). Однак існують недоліки цієї теорії: по-перше, більшість людей має змішану пам'ять, а не слухову; по-друге, «золоте правило» дидактики говорить: чим більше аналізаторів бере участь у засвоєнні навчального матеріалу, тим його зміст міцніше засвоюється; по-третє, практика показала, що після усних вступних курсів важкий перехід до читання та письма. Інші вважають, що через читання численних іншомовних текстів можна створити міцний фундамент для оволодіння мовою. Правильність цих точок зору багато в чому залежить від тих цілей, які студент ставить собі. Однак, очевидно і те, що нормальне володіння мовою передбачає впевнене вміння читати як тексти, так і вести бесіди на різні теми. Правильність цих точок зору багато в чому залежить від тих цілей, які студент ставить собі. Однак, очевидно і те, що нормальне володіння мовою передбачає впевнене вміння читати як тексти, так і вести бесіди на різні теми. Однак, очевидно і те, що нормальне володіння мовою передбачає впевнене вміння читати як тексти, так і вести бесіди на різні теми.

Принципдомінуючої ролі вправважливий тому, що при його реалізації студент краще усвідомлює зміст і мовні структури мови, що вивчається, добре запам'ятовує і засвоює модель мовного явища. Багаторазове повторення

навчального матеріалу створює певні стереотипи у свідомості учнів у результаті дії тих самих подразників. Повторення мовного матеріалу є ефективним, якщо включено в процес уроку. Вправи є програмуванням відповідної діяльності і повинні забезпечувати постійне комбінування, трансформацію та перефразування мовного матеріалу.

Принцип імітації мовного зразка у навчанні іноземної мови за допомогою фономатеріалів має особливе значення. Фономатеріали є автентичною, зразковою мовою, яку не можна опанувати без звукового наслідування. Певною мірою фономатеріали здатні забезпечити новизну сприйняття мови та відмову від механічного заучування; розвиває продуктивність мовних здібностей учнів, викликає інтерес до навчальної діяльності. Першорядне значення має засвоєння звукової оболонки слів (словоспосучення) чужої мови, тому роль імітації тут важко переоцінити. Прослуховування звукозапису корисно протягом усього курсу навчання, особливо у початковій стадії навчання. Необхідність в імітації відпадає лише, коли в учня буде сформовано впевнені навички та вміння володіння іноземною мовою.

Ключовим методом навчання професійно-орієнтованої англійської є комунікативний метод, основу якого уявлення у тому, що мова служить спілкуванню, отже, метою навчання англійської є комунікативна компетенція. Професійна спрямованість навчання англійської мови дає студентам спеціальності «Облік і оподаткування» можливість застосування англійської мови не лише як засобу отримання інформації, а й як засобу спілкування. Таким чином, процес навчання англійської мови має бути професійно-орієнтованим, оскільки мета такого навчання – формування професійної англомовної комунікативної компетентності, що дозволяє студентам професійно спілкуватися у різних комунікативних ситуаціях.

У комунікативному навчанні ситуації використовуються на усіх стадіях освоєння матеріалу. На заняттях навчально-мовленнєві ситуації покликані виконувати дві основні функції: стимулюючу та навчальну. Дуже важливо забезпечити змістовність висловлювань мовою, що вивчається, виключити

висловлювання, що не мають зв'язку з дійсністю, не відповідають їй. Мовні ситуації сприяють також закріпленню лексичних одиниць та граматичних структур.

Таблиця 2.1.

Методичний апарат застосуванняCLILу викладання англійської мови

Етап роботи	Методи та прийоми організації роботи	Формати роботи з цифровими інструментами
Настановчий етап	мозковий штурм; прийоми цілепокладання «постановка проблемних опитувань», «знаю, хочу дізнатися»; робота із візуалізацією; лексичні вправи (порівняння ключових термінів з перекладом, зіставлення частинангломовної фрази).	групова робота у чаті; індивідуальна робота з наступним коментуванням у режимі відеоконференції; спілкування на форумі (через Moodleінтерактивну дошку Padlet).
Презентаційний етап	робота з автентичним текстом, відео-/аудіофрагментом; виконання контрольних умовно-мовних вправ (питання-відповідь, відновлення послідовності, заповнення смислових перепусток); тезове конспектування матеріалу.	індивідуальна робота, групова робота в режимі відеоконференції; інструмент Moodle «Завдання».
Аналітичний етап	візуалізація представленого матеріалу (складання схеми, ментальної карти, таймлайну).	індивідуальна, групова робота у режимі відеоконференції з використанням сервісів візуалізації (Ease.ly, canva.com, mindmeister.com).
	анотування матеріалу; виконання адаптованого перекладу (рендерінг).	індивідуальна робота студента, спільне обговорення у чаті відеоконференції.
	контроль розуміння англомовного матеріалу; контроль розуміння лексики.	інструмент Moodle «Тест», тестування Google Форм; сервіси Quizlet, LearningApps.
Інтерактивний етап	робота з кейсами на запропоновану тематику; пошук інформації та презентація власних ідей; дебати; гра «прес-конференція»; складання діалогів на задану професійно-орієнтовану тематику.	робота в міні-групах; групова/індивідуальна робота, усна відповідь у режимі відеоконференції.
Рефлексивний етап	контрольне тестування; обмін думками.	інструмент Moodle "Тест"; форуми, чати Moodle

Визначаючи методичний апарат процесу інтеграції CLIL у викладання англійської мови, варто враховувати розглянуті раніше етапи впровадження CLIL та особливості дистанційного освітнього середовища, яке в нашому випадку наповнюють цифрова платформа Moodle, режим відеозв'язку з групою студентів та різні цифрові інструменти. Методичний апарат для реалізації досліджуваного процесу представлено у таблиці 2.1.

Професійно-орієнтоване навчання неможливе без навчання спеціальної лексики, яка грає у цьому суттєву роль. Дослідження процесу навчання лексики дозволило виділити принципи навчання професійно-орієнтованої лексики. До них відносяться:

- дидактичні (принцип наочності, принцип міжпредметної інтеграції, принцип свідомості);
- лінгвістичні (принцип мінімізації мови, принцип концентризму), психологічні (принцип поетапності у формуванні лексичних навичок та умінь);
- методичні принципи (принцип навчання лексики у різних видах мовної діяльності, принцип диференційованого підходу залежно від мети засвоєння лексики, принцип професійної спрямованості навчання, принцип взаємонавчання).

Усі вищезгадані принципи взаємопов'язані і доповнюють одне одного.

У професійно-орієнтованому навчанні лексики основною одиницею навчання, є аудіо, відео та друкований текст. Ретельний вибір текстів є обов'язковою умовою ефективності навчання.

Перехід на нові стандарти освіти та недостатню кількість навчальних годин, що відводяться англійською мовою, вимагають особливої уваги до організації самостійної роботи при навчанні англійської мови. Самостійна робота студентів з англійської мови - це вид навчальної діяльності, при якій студенти з певною часткою самостійності, а при необхідності, при частковому керівництві викладача виконують різноманітні завдання, докладаючи необхідні для цього розумові зусилля та виявляючи навички самоконтролю. У програмі навчання англійської мови визначено мету: підвести студентів до самостійного

читання оригінальних текстів за спеціальністю. Читаючи та переглядаючи тексти, ставлячи запитання та відповідаючи на них, роблячи різні види вправ, студенти навчаються отримувати необхідну інформацію.

Роль викладача в організації самостійної роботи визначається конкретними завданнями, які вирішуються студентами в залежності від етапу навчання, рівня самостійної роботи та індивідуальних особливостей учнів. На початковому етапі викладач є джерелом інформації.

У сучасних умовах швидкого розвитку науки, стрімкого оновлення інформації неможливо навчити людину протягом усього життя; важливо закласти в ньому основи мовних знань, розвинути інтерес до їх накопичення та безперервної самоосвіти. У реальній професійній діяльності фахівець постійно стикається з різними проблемами, його завдання – безпосередньо реагувати на них та самостійно їх вирішувати. Саме цьому потрібно навчити студентів під час навчання, наголосивши на перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність учня.

Основними методичними засадами організації процесу навчання професійно-орієнтованої англійської мови є такі методичні принципи: дидактичні (принцип наочності, принцип міжпредметної інтеграції, принцип свідомості); лінгвістичні (принцип мінімізації мови, принцип концентризму), психологічні (принцип поетапності у формуванні лексичних навичок та умінь); методичні принципи (принцип навчання лексиці у різних видах мовної діяльності, принцип диференційованого підходу залежно від мети засвоєння лексики, принцип професійної спрямованості навчання, принцип взаємонавчання).

Це передбачає використання у процесі навчання таких стратегій, які стимулюватимуть пізнавальну та комунікативну діяльність студентів, застосовуючи різноманітні комунікативні технології навчання англійської мови: технологію комунікативного навчання, інформаційно-комунікаційну технологію, технологію навчання у співпраці, проектну технологію, ігрову технологію.

Інноваційними комунікативними методиками також є методики, що ґрунтуються на різних формах комунікації із залученням інтерактивних засобів навчання, що включає:

- методи самонавчання – edu.pglu, друковані, аудіо- та відеоматеріали;
- педагогічні методи з урахуванням комунікації «один-одному» - електронна пошта, використання соціальних мереж;
- викладання на базі комунікації «один-багатьом» - аудіо та відеолекції, електронні лекції;
- навчання на базі комунікації «багато-багато» - синхронні аудіографічні, відео-, аудіо- та комп'ютерні конференції – наприклад, форуми в edu.pglu, робота в соціальних мережах, наприклад, Facebook.

Таким чином, використання запропонованих методів навчання, заснованих на комунікативній моделі мови, а також розробка цілісної системи навчання спілкування на професійні теми, сприяють формуванню у студентів цілого комплексу комунікативних та професійно-орієнтованих компетенцій.

Усі вище перелічені принципи взаємопов'язані. Звичайно, реалізація кожного з них окремо приводить до певного підвищення якості навчання, але запровадження усієї методичної системи в цілому є значно ефективнішим. Протягом останнього часу вся прогресивна методика працює над створенням та обґрунтуванням такої системи. Особливу важливість має те, що реалізація перерахованих вище принципів навчання орієнтує формування професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення англійської мови на особистість студента у цілому. Головним при цьому є формування і розвиток у студента не лише іншомовних навичок та вмінь, але й усієї сукупності його когнітивних і афективних здібностей.

2.2. Міждисциплінарна координація у навчанні професійної англійської мови та фахових дисциплін

Сьогодні існує два підходи до професійно-орієнтованого навчання англійської мови: ESP (English for special purposes/Англійська у спеціальних цілях) та нового напрямку; CLIL (Content and language integrated learning/Інтегроване предметно-мовне навчання).

Процес становлення ESP здійснювався у двох напрямках: лінгводидактичному та лінгвістичному. З точки зору лінгвістики англійська мова для спеціальних цілей є «функціональним різновидом мови, яка сприяє успішному та адекватному комунікативному акту фахівців різних предметних областей» [11]. В рамках лінгводидактики дане поняття передбачає застосування різних засобів та методик навчання іноземної мови, обмежених предметною областю.

Згідно з проведеними дослідженнями, англійська мова, призначена для навчання в конкретних професійних цілях (ESP), включає підготовку до вивчення певної дисципліни, метод занурення в дисципліну та поглиблений курс. У програмах ESP як основне завдання розглядається формування мовної компетенції студентів. В основу ставиться вдосконалення англійськомовних комунікативних умінь, оцінюється володіння термінологією, особливостями граматики та дискурсу, звичайних для професійної сфери.

Говорячи про впровадження CLIL, європейськими вченими порушується ще одне важливе питання про те, як мають змінитися компетенції викладача, який працює на основі принципів цього підходу.

Основною відмінністю між ESP (English for special purposes/Англійська у спеціальних цілях) і CLIL (Content and language integrated learning/Інтегроване предметно-мовне навчання) є характер взаємовідносин між двома компонентами міжпредметної інтеграції: професійними дисциплінами та іноземною мовою. В умовах реалізації CLIL ця інтеграція стає більш конкретною, ґрунтовною, теоретично обґрунтованою.

Відповідно, основною проблемою реалізації принципів CLIL у системі вищої освіти є здійснення взаємодії між викладачами іноземної мови та викладачами професійних дисциплін.

Пошук шляхів та засобів реалізації основних ідей предметно-мовного навчання привів нас до теоретичного обґрунтування та практичної реалізації міждисциплінарної координації як найбільш прийняттого засобу для здійснення узгодженої та продуктивної взаємодії представників різних сфер академічної спільноти та здійснення інтегрованого процесу навчання, що включає іноземні мови та професійні предметні цикли.

Особливості процесів глобалізації в сучасному світі, збільшення інформаційних потоків, інтенсивний розвиток міжнародного співробітництва породжують величезний попит на фахівців із знанням іноземної мови. На сьогоднішній день об'єктивно існує соціальне замовлення на спеціаліста «Обліку та оподаткування», який якісно володіє іноземною мовою в рамках своєї професійної діяльності. У зв'язку з цим відзначаються певні чітко окреслені тенденції англійської освіти, такі як зміна статусу іноземної мови як навчальної дисципліни, підвищення мотивації для її вивчення, потреба у професійній спрямованості навчання іноземної мови студентів економічного профілю. Отже, мовна підготовка студентів стає в один ряд із спеціальною підготовкою студента спеціальності «Облік та оподаткування». Знання іноземної мови стає необхідністю, щоб надалі стати конкурентоспроможним фахівцем ринку праці. Слід зазначити, що досягти конкурентоспроможності можна лише після подолання комунікативних бар'єрів, якими є зокрема іноземні мови, тому іншомовна професійна компетентність розглядається як найважливіша якість спеціаліста [18].

Сучасному бухгалтеру необхідно не тільки вдосконалювати свої економічні вміння, а й вести пошук інформації в закордонних виданнях, а також вільно володіти професійною лексикою та здійснювати англійську комунікацію. Для підготовки таких фахівців необхідне вдосконалення професійно-орієнтованої іншомовної підготовки студентів економічного

профілю за допомогою безперервної інтеграції. Актуальність проблеми міждисциплінарної підготовки обумовлена тим, що сучасна освітня установа покликана виконувати соціальне замовлення суспільства на підготовці грамотних, мобільних, відповідальних, професійно-компетентних кадрів.

Професійно-орієнтоване навчання іноземної мови студентів спеціальності «Облік та оподаткування» полягає у його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань. Міжпредметна інтеграція виступає як основний методичний принцип, що сприяє зближенню дисциплін професійного циклу та іноземної мови, що поєднує знання, навички, уміння в цілісну систему і, тим самим, утворюючи єдину предметну спільність.

У рамках нашого дослідження особливий інтерес становлять інтегративні можливості освітньої дисципліни «Іноземна мова» для студентів спеціальності «Облік та оподаткування», яка виступає як основний інструмент для реалізації інтеграції мовних та предметних знань.

Міжпредметна інтеграція особливо важлива при навчанні іноземної мови студентів спеціальності «Облік та оподаткування» і це зумовлено наступним чинником: студенти економічного профілю не завжди сприймають іноземну мову як навчальну дисципліну, що сприяє формуванню їхньої професійної компетентності. Основним джерелом посилення мотиваційного аспекту у навчанні англійської мови є використання міжпредметної інтеграції [27].

Лінгводидактична особливість іноземної мови полягає в інтеграції лінгвістичного (мовного) та нелінгвістичного (предметного) аспектів, які виражаються у проникненні засобів мови та мови у професійну галузь. Предметний аспект виступає вихідною одиницею побудови змісту навчання іноземної мови, на основі якої формуватиметься лінгвістичний аспект [61]. Іноземна мова як спілкування виступатиме як інтегратор, підкріплюючи предметний аспект змісту, цим створюючи певну міждисциплінарну інтеграцію. Професійно-орієнтований зміст складатиме основу міждисциплінарної

інтеграції освітньої дисципліни «Іноземна мова» для студентів спеціальності «Облік та оподаткування».

На сьогоднішній момент виникає необхідність переміщення акценту у навчанні іноземної мови студентів спеціальності «Облік та оподаткування» на розвиток навичок мовного спілкування у рамках професійної комунікації. Іноземна мова для студентів спеціальності «Облік та оподаткування» стає насамперед засобом спілкування, в тому числі і професійного, а відповідно, і показником професійної компетентності. Іноземна мова є засобом поглиблення та вдосконалення професійних знань.

Для реалізації міждисциплінарної інтеграції на основі іноземної мови у професійній підготовці студентів спеціальності «Облік та оподаткування» потрібні узгоджені дії як викладачів спеціальних дисциплін (бухгалтерський облік, фінансовий облік, міжнародні стандарти обліку та інших), так і викладачів іноземної мови.

Ця координація реалізується у попередньому плануванні навчального матеріалу з іноземної мови відповідно до програм спеціальних дисциплін, у відборі лексичних одиниць (професійної термінології), граматичного матеріалу, у виборі аудіоматеріалів та автентичних текстів професійної спрямованості. Головне завдання міждисциплінарної координації полягає у виявленні необхідного мінімуму професійної лексики (термінології), яка мала б у своєму змісті мову спеціальних дисциплін. Процес встановлення міждисциплінарних зав'язків у тому, що одна навчальна дисципліна використовує матеріал, засвоєний щодо іншої дисципліни.

Одним із найбільш значущих результатів міждисциплінарної інтеграції, центральним компонентом якої є іноземна мова, є формування мовленнєвої комунікативної компетентності особистості. Комунікативна компетентність визначається як інтегральна якість студента, що виявляється в його здатності використовувати знання та вміння в галузі тієї чи іншої мови в процесі міжкультурної взаємодії в ситуаціях усної та письмової комунікації, а крім того

– об'єктивно оцінювати ситуацію спілкування та знаходити адекватний спосіб своєї поведінки в ній [53].

Іноземна мова, є одним із засобів якісної підготовки студента спеціальності «Облік та оподаткування». Розвиток науки та технологій зобов'язують фахівців спеціальності «Облік та оподаткування» бути здатними до міжкультурної комунікації, успішної іншомовної співпраці та функціонування в умовах соціальних, наукових, політичних та інших процесів. Важливо використовувати педагогічний потенціал навчальної дисципліни «Іноземна мова» у студентів спеціальності «Облік і оподаткування», оскільки мовна підготовка є не лише критерієм конкурентоспроможності, а й суттєвим компонентом майбутньої професійної діяльності спеціаліста спеціальності «Облік та оподаткування».

Слід наголосити, що при інтеграції курсів професійного циклу та предмета іноземна мова опора на міждисциплінарні зв'язки можлива на основі розуміння мови як засобу комунікації та унікального способу репрезентації знань про світ. Тому аналіз способів актуалізації міждисциплінарних зв'язків показує необхідність ретельного відбору та системного розгляду мовного матеріалу у зв'язку з дисциплінами професійного циклу. Це створює умови для якісної підготовки студентів спеціальності «Облік та оподаткування» для реалізації професійного іншомовного спілкування.

Реалізація міждисциплінарності відбувається на основі:

- розуміння видів міждисциплінарних зв'язків між предметом іноземної мови та дисциплінами професійного циклу,
- опори на міждисциплінарні зв'язки, що актуалізують іншомовні вміння студентів та розширюють їх можливості для вирішення прикладних завдань у галузі професійної діяльності,
- посилення мотивації до вивчення англійської мови професійної спрямованості.

Міждисциплінарні зв'язки диференціюються за складом, напрямом дії та тимчасовим фактором. Склад міждисциплінарних зв'язків при інтеграції курсу

англійської мови та професійних дисциплін проявляється у ланцюзі мета – засіб, в якій іноземна мова виступає з одного боку як засіб для вираження професійної комунікації, з іншого боку, іноземна мова розглядається як мета, що пов'язано з розумінням ролі мови взагалі та мови-посередника у професійному середовищі для підтримки контактів із закордонними колегами.

Останнє безпосередньо відноситься до актуалізації іншомовних умінь студентів, які структуруються та конкретизуються завдяки виявленню міжпредметних зв'язків та визначенню провідних тематичних аспектів професійної галузі для інтеграції. Актуалізація іншомовних умінь, пов'язаних із професійною сферою, відбувається на основі прикладних завдань, які пропонують студенти. Їхнє ефективне рішення потребує інтеграції комплексу дисциплін, і англійська мова виступає як засіб для вирішення завдань, що включають декілька предметних областей у рамках професійної сфери.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки про те, що в системі вищої освіти, незважаючи на досить повільне впровадження ідей технології предметно-мовленнєвого інтегрованого навчання, що завоювала визнання в Європі та сприяє активізації процесу навчання іноземним мовам на основі його активної інтеграції з процесом навчання професійно значимих дисциплін, дедалі активніше починають розроблятися і впроваджуватися в навчання різні підходи та моделі CLIL, які враховують особливості конкретного ЗВО, конкретну ситуацію міждисциплінарної взаємодії між викладачами різних дисциплін, а також рівень мовленнєвої підготовки студентів.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

3.1. Характеристика комплексу завдань для формування англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

Ключовою орієнтацією навчання студентів спеціальності «Облік і оподаткування» англійської мови сьогодні є викладання мови для спеціальних цілей (ESP-English for Specific Purposes), що передбачає зв'язок мовного матеріалу з професійно спрямованим контентом. Визначаючи відмінності ESP від CLIL, В. Ян (W. Yang) говорить про те, що студенти університету хочуть отримувати предметні знання під час вивчення іноземної мови, що наближує ESP до CLIL. Якщо у підході ESP акцент зроблено на забезпеченні того, хто навчається достатнім рівнем мовних навичок для оволодіння предметним змістом, то CLIL передбачає фокус на мовному матеріалі та предметі [21]. Суть методу CLIL-у можливості формування у студентів англomовної комунікативної компетенції у тому контексті, у якому відбуваються формування та розвиток знань та вмінь [13]. Базовим принципом підходу CLIL є «4С», що включає content (відбір професійно спрямованого матеріалу), culture (занурення в інше культурне середовище), cognition (розвиток комплексу розумових навичок студентів), communication (розвиток іншомовних комунікативних навичок студентів) [20].

Д. Койл (D. Coyle), представляючи принцип «4С», зазначає, що змістовний, культурний і когнітивний компоненти реалізуються через комунікацію [12]. Тобто CLIL варто розглядати як середовище створення предметно спрямованої комунікації на основі отриманих знань, розвитку розумових навичок та визнання культурних аспектів.

Аналіз робіт, присвячених вивченню CLIL у викладанні іноземної мови студентам економічних спеціальностей, дозволяє позначити такі особливості використання цього підходу:

- основною лінгводидактичною одиницею є автентичний текст, який є відправною точкою для подальшої дискусії та подання мовного матеріалу [13];
- пріоритетним форматом навчання у рамках CLIL є робота у парах, групах (cooperative learning) [19];
- акцент робиться на розвитку навичок комунікації: швидка мова, в ході якої помилки сприймаються як природна частина навчання [7].

Поруч із перевагами дослідники [2; 15] позначають проблеми впровадження даного підходу в реальну освітню практику немовного вузу. До них належать недостатній рівень володіння іноземною мовою у студентів спеціальності «Облік і оподаткування» для реалізації принципів CLIL; складність взаємодії викладачів іноземної мови з викладачами спеціальних дисциплін, неготовність викладачів до інтеграції знання; недостатня кількість годин з дисципліни «Іноземна мова» в Миколаївському національному аграрному університеті. Незважаючи на зазначені проблеми, застосування CLIL є пріоритетним напрямком в організації навчання, що дозволяє мотивувати студента та досягти високих результатів.

Варто відзначити, що виділяють різні моделі впровадження CLIL: «м'яку», soft CLIL (інтеграція професійно-орієнтованих тем на курс іноземної мови) і «жорстку», hard CLIL (викладання тем професійної дисципліни іноземною мовою) [18]. Найбільш прийнятним варіантом для навчання різнорівневої групи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у форматі дистанційного навчання є «м'яка» модель (soft CLIL). Визначаючи можливості її успішного впровадження у викладання «Іноземної мови у професійній діяльності», погодимося з К. С. Григор'євою в тому, що умовами продуктивного функціонування CLIL є використання автентичних текстів,

допомога викладача в мінімізації мовних труднощів, активна взаємодія студентів, розвиток розумових навичок вищого порядку [33].

Таким чином, проектуючи принципові особливості реалізації підходу CLIL на процес навчання різнорівневої групи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» англійської мови у дистанційному форматі, визначимо, що ефективним способом її впровадження є модель soft CLIL з використанням інструментів LMS Moodle та інших цифрових інструментів, що забезпечують індивідуальний темп роботи студентів з автентичними англомовними текстами та активну комунікацію з викладачем та студентами.

Спираючись на зазначені принципи та умови, представимо модель розробки модулів курсу «Іноземна мова» на основі CLIL. Складовими цієї моделі є три блоки (процесуальний, методичний та змістовний).

Процесуальний блок визначає поетапну технологію впровадження основ CLIL в курс іноземної мови. Багато дослідників говорять про поступове впровадження CLIL в освітній процес: від введення окремих розділів дисципліни «Іноземна мова», спрямованих на спеціалізацію студентів, до вивчення спеціальних дисциплін іноземною мовою на старших курсах. Маючи поетапну послідовність інтеграції професійно спрямованих модулів у дисципліну «Іноземна мова», викладену у роботі У. Еге. Жигадло і співавт. [56], представимо етапи впровадження CLIL у навчання англійської мови:

- 1) настановний (актуалізація мовних знань студента, запровадження спеціальної лексики, формулювання проблеми);
- 2) презентаційний (подання об'єкта, що вивчається, теми, знайомство та первинне осмислення матеріалу, виконання перекладу, зняття труднощів);
- 3) аналітичний (осмислення, практичне застосування отриманих знань у ході виконання вправ, кейсів, визначення способів вирішення зазначених проблем);
- 4) інтерактивний (взаємодія на ситуативній основі, колективна діяльність, взаємообмін думками);

5) рефлексивний (контроль засвоєного студентами матеріалу, отримання від студентів зворотного зв'язку). Методичний блок визначає ефективні формати та способи організації взаємодії суб'єктів вивчається з урахуванням необхідності розвитку у студентів комплексу навичок.

У ході дослідно-експериментальної роботи з розвитку англомовної комунікативної компетентності було сформовано експериментальну групу (28 осіб) та контрольну групу (30 осіб). В експерименті брали участь студенти спеціальності «Облік і оподаткування» 3-4 курсів.

Протягом одного навчального року в контрольній групі здійснювалося традиційне навчання, в експериментальній групі проводилася цілеспрямована робота щодо формування та розвитку англомовної комунікативної компетентності в рамках аудиторної та позааудиторної роботи. Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі методи: анкетування, тестування, моделювання ситуацій, ділові ігри, кейси. Робота в експериментальній групі здійснювалася у вигляді різних педагогічних технологій. Сучасні педагогічні технології дозволяють змоделювати мовне середовище та направити навчання на комунікацію з носіями мови за допомогою використання численних Інтернет-ресурсів, програм та додатків Skype, соціальних мереж, віртуальних можливостей (екскурсії) та можливостей спілкування online за допомогою Viber, WhatsApp та інших технічних засобів.

Ґрунтуючись на даних результатів, отриманих під час експерименту, можна виділити основні умови формування та розвитку англомовної комунікативної компетентності:

- комунікативна спрямованість навчальних посібників та її адаптивність для комунікативних завдань у різних мовних ситуаціях;
- відповідність структури та змісту матеріалу цілям та завданням комунікативної діяльності студентів;
- спрямованість на розвиток англомовної комунікативної компетентності, набуття знань, умінь та навичок;

– наявність комунікативних завдань для систематизації та узагальнення отриманих знань, активізації умінь та навичок у процесі застосування на практиці вивченого матеріалу у різних мовних ситуаціях;

– використання сучасних засобів комунікації з метою організації мовного середовища.

Далі перейдемо до опису нового змісту навчання та його впровадження у навчальний процес, поданий у змістовному блоці моделі. Позначимо, що ми орієнтувалися на студентів третіх-четвертих курсів, які навчаються за спеціальністю «Облік і оподаткування» у Миколаївському національному аграрному університеті, у яких за два роки вивчення дисципліни «Іноземна мова» вже було накопичено базовий словниковий запас загальноекономічної лексики для читання складніших спеціальних текстів та подальшої роботи на їх основі. Для більш продуктивного мовного розвитку даних студентів та підтримки їх мотивації до вивчення мови в рамках дисципліни «Іноземна мова» використання основ CLIL є доцільним. Зазначені спрямованості зумовлюють стратегію пошуку та відбору автентичного матеріалу англійською мовою та впровадження основ CLIL у цю дисципліну.

Таким чином, модель реалізації основ CLIL у процесі викладання англійської мови студентам спеціальності «Облік і оподаткування» містить сукупність блоків, що визначають поетапну технологію впровадження досліджуваного підходу, методичний апарат організації роботи студентів на основі цифрових ресурсів та зразковий зміст, представлений професійно спрямованими автентичними мовними матеріалами .

При володінні англійською мовою не нижче за рівень Intermediate увага приділяється вивченню контенту обраної предметної області на основі автентичних текстів, при цьому комунікація мовою служить для реалізації професійних цілей. За наявності нижчого рівня володіння мовою основний акцент робиться вивчення іноземної мови з урахуванням застосування предметно-орієнтованої лексики. В цьому випадку при проведенні уроку з використанням CLIL особливе значення приділяється складання словника

вузькоспеціалізованої лексики, яка допоможе вивчити конкретний курс [48]. До завдань формування лексичних навичок можна віднести такі, як заповнення перепусток, зіставлення слова та її дефініції, визначення значення слова з урахуванням контекстуальної припущення.

Важливо відзначити, що при використанні представленої технології може змінюватись мовна наповнюваність: - лексичні одиниці, які використовуються в ході застосування CLIL, різноманітніше, ніж у традиційному підході до навчання іноземної мови; - лексику поділяють на дві частини: слова, необхідні для повсякденного спілкування; слова, які у різних галузях наук. На уроках CLIL використовуються обидва різновиди; - при стандартному підході основа словникового запасу - найбільш уживані одиниці, в той час як предметно-мовне інтегроване навчання дозволяє охоплювати ширший пласт лексики, що стосується різних сфер, забезпечуючи успішне запам'ятовування нових слів за допомогою асоціативної схеми, побудованої на взаємозв'язках усередині одного топіка [39].

Таблиця 3.1

Типи вправ, спрямовані на формування професійної англомовної комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

Професійна англомовна комунікативна компетентність		
Складові	Вправи	Типи завдань
Граматична	– відкриття дужок – вправи на трансформацію – перифраз речень з використанням того чи іншого граматичного явища – множинний вибір	– парна робота – дискусія - рольова гра - ділова гра
Лексична	– заповнення пропусків – множинний вибір – підстановка лексичних одиниць – співвідношення слів та їх дефініцій	
Ситуативно-комунікативна	– множинний вибір, спрямований вибір стилістично правильної ситуації спілкування реакції на стимул – заповнення пропусків у діалогах формами звернення, вибачення, відповідно до ситуації спілкування та ступеня формальності	
Дискурсивно-компромісна	– завдання розуміння загального змісту (основний ідеї) тексту – множинний вибір висловлювання, яке краще всього підсумовує зміст фрагмента тексту	
Контекстно-стратегічна	– завдання на коментування висловлювань з тематики, що вивчається – опис картинок	

Для успішної реалізації технології CLIL студентам необхідно мати стійкі елементарні граматичні навички володіння англійською мовою, а також знати спеціалізовану лексику. Наприклад, щодо економічних тем та виконання комунікативних завдань студент повинен вміти описувати економічні процеси, знати основні поняття та напрями економіки іноземною мовою. У ході застосування методики студентам було запропоновано різні інтерактивні завдання: мозковий штурм, дискусія, симуляція економічних ситуацій [19-23]. Заняття було проведено з метою виявлення суті роботи бухгалтерів, що працюють приватно та тих, що діють у межах однієї фірми. Крім цього, було необхідно з'ясувати, як студенти ставляться до цих двох різновидів їх професійної практики, і яка їм більше імпонує. У тексті також був представлений культурний аспект (порівняння вимог до українських та американських бухгалтерів).

Розкриємо зміст роботи, що проводиться у рамках кожного етапу технології реалізації апробованої педагогічної моделі, що дозволяє максимально розкривати предметний та соціальний контекст майбутньої професійної діяльності студентів.

Як приклад спільного використання кількох форм роботи наведемо приклади розроблених вправ.

Bookkeeping and accounting

Section 1. Grammar

Task 1. Translate the sentences with Passive Voice using active vocabulary

1. Accounting clerks are usually supervised by an accountant.
2. The accountant prepares adjusting entries to record expenses which were not entered by the bookkeeper.
3. Wages earned by the employees have been processed this week.
4. A financial record of business transactions should be involved in a bookkeeper's duties.
5. Bookkeeping can be considered as the part of accounting process.
6. In this company bookkeeping and accounting tasks are being performed by a single person.
7. A mistake was made by the bookkeeper, when he entered the record of this transaction to the debit column.
8. Two entries can be used to check each other.
9. A financial statement will have been presented by the 1-st of April.

10. The current world of business and accounting is based on the computer and information revolution.

Task 2. Change Active into Passive.

1. An accounting cycle includes the analysis and classification of transactions.
2. The bookkeepers made entries in purchase and sales journals in chronological order.
3. In small companies the bookkeeper may perform the entire bookkeeping process.
4. Due to the financial statements the business management has made a decision.
5. The information revolution is now transforming the global economy.
6. Accountants must supply business managers with accurate and useful information.
7. Computer science provided special programs for an accounting process.
8. The owner of the company will introduce a new accountant to the Heads of the Departments.
9. Several steps represent an accounting cycle.
10. The accountants have done a complex work for the company.

Section 2. Vocabulary and word study

Task

3.

Pay attention to the correct pronunciation of the international words from the text below. Give their Ukrainian equivalent without a dictionary. Remember that many English words in the same form can be translated as different parts of speech.

Individual, service, correct, cycle, department, data, transaction, journal, report, order, credit, traditionally, normally, package, record, debit, column, corresponding, function, primarily, audit, system, monitor, interpret, result, mechanical, subjective, design, information, manner, finally, basis, present, management, type, typically, contract, controller, phase, prestigious, specialize.

Task 4. Find in the dictionary all meanings of the following international words paying attention to their synonyms.

Monitor, correct, regiment, order, correspond, corresponding, design, individual, amount.

Task 5. Translate the following noun combinations.

Purchase check, account balance, business management, bank service, service bureau, software package, system analysis problems, transaction file, department store, department store bank, contract basis, contract change, system administrator, monitor display, company director, firm assets, credit guarantee, cycle start, business partner, purchase amount, property owner.

Task 6. Translate the following word combinations from the text.

Financial service, to enter data, in monthly cycles, to make adjustments, purchase orders and checks, a bookkeeping software package, the record of each transaction, a corresponding account, to check each other, to design a system, to benefit business, too burdensome, a financial statement, in such a way, is responsible for the result, to make decisions, in a particular area.

Task 7. Match the words in column A with the definitions in column B.

A	B
1) cash	a) financial reports
2) income	b) a stock held by several or many persons, or which he contributes to a fund
3) annual	c) money received during a given period
4) financial statements	d) that which is lost
5) owners' equity	e) spending of money
6) share	f) coming or happening every year
7) losses	g) anything owned by a person or company that has money value and that may be sold to pay debts
8) expenses	h) ordinary stocks and shares not bearing fixed interest
9) assets	i) state of being able to raise funds easily by selling assets
10) liabilities	j) debts; sums of money that must be paid
11) liquidity	k) money in coin or notes

Section 3. Reading and speaking

Task 8. Read the text. Determine which statements are referred to Accounting, and which of them - to Bookkeeping.

1. It is regarded as the systematic analysis of information about economic affairs of an organization.
2. It is a mechanical process.
3. It provides the maintenance of files of data, the interpretation of these data, and the preparation of reports.
4. Its cycle consists of entering transactions into the journals and making adjustments.
5. It can be used by the organization's managers to help them plan and control the organization's operations.
6. It can be single-entry and double-entry.

7. It can be used by owners or regulatory bodies to help them make decisions.
8. It is less mechanical in nature.
9. It is used by governmental bodies to determine how much tax the organization must pay.
10. Its function is recording transactions in the journal and posting to the ledger.

Task 9. Read and translate the text.

Text A

The Difference between a Bookkeeper and an Accountant

Am I an Accountant or a Bookkeeper? What is the difference?

There are the important differences between an Accountant and a Bookkeeper and AAT (Accounting Technician), as well as differences and similarities between accounting and bookkeeping. (продовження у додатку А)

Task 10. Choose the best title to the text.

1. Bookkeeping as a part of accounting process.
2. The differences between bookkeeping and accounting.
3. Accounting requires an understanding of bookkeeping.
4. An accounting cycle and two types of bookkeeping.

Task 11. Match the parts of the sentences.

1. Bookkeeping steps	a) the knowledge of bookkeeping
2. In small business	b) including entering transactions into the journals
3. Bookkeeping is a process	c) of a bookkeeping process
4. Entries of each transactions	d) one person is responsible for the accounting
5. A contract accountant	e) with taxes or auditing
6. AAT perform one or two steps	f) supervised by the accountants
7. Accountants can work	g) is widely used nowadays
8. The bookkeepers are typically	h) are carried to the ledger
9. A bookkeeping software package	i) are mostly mechanical in nature

10. Accounting requires j) can perform all phases of accounting

Task 12. Find in the text the sentences with Passive Voice and translate them.

Task 13. Fill in the gaps in the sentences using the words and word combinations from the box.

1. Capital markets rely on the useful and accurate
2. One of the most ... of accounting is to communicate information between producers and users.
3. Accounting information can be developed for any kind of
4. ... deals with the economic operations of entire nations.
5. ... is a chief accountant who oversees the entire accounting and bookkeeping system.
6. There are ... and similarities between accounting and bookkeeping.
7. A person entering all sales, payments, purchase checks and orders is
8. Accountant ... a bookkeeping system.
9. ... can use an accounting information to determine the price to be paid.
10. A bookkeeper enters ... to give to an accountant.

monitor, differences, customers, international accounting, a bookkeeper, important purposes, organization, a controller, accounting information, data

Task 14. Match the words with the appropriate definitions.

1) order	a) a thing bought or the action of buying smth.
2) purchase	b) a book in which a firm records its financial transactions
3) single-entry	c) a dealership or a financial transaction in a company
4) double-entry	d) professional functions and obligations
5) daybook	e) using only one column(debit or credit) in a ledger
6) cashbook	f) an accounts clerk responsible for the whole financial dealership

- 7) ledger g) a formal written instruction that allows the holder to be supplied with goods
- 8) service h) using both columns(debit and credit) in a ledger
- 9) duties i) a journal of daily transactions
- 10) a full charge bookkeeper j) a journal of receipts and expenditure

Task 15. Read and translate the text.

Text B

**The Balance Sheet
Assets and Liabilities**

After the journal entries are transferred to various accounts, the bookkeeper prepares financial statements. Annual reports are based on financial statements.
(продовження у Додатку Б)

Task 16. Find the sentences in the text, expressing the following ideas.

1. Bookkeepers prepare financial statements on the basis of the postings;
2. The operating statement is known under different names;
3. The operating statement shows both income and expenses over a definite period;
4. The profit and loss account shows the result of the company's work;
5. An asset is what the business owns;
6. Liabilities include all amounts which are owed;
7. Fixed assets are not for sale;
8. Accounts receivable mean the amounts due from the customers;
9. Like assets, liabilities fall into two categories;
10. Shareholders' equity is the money which is owed to owners and shareholders.

Task 17. Express agreement or disagreement with the statements. Correct wrong statements.

That's right.	It's true.
That's wrong.	It's false.

1. Journal entries are not transferred to the accounts.
2. The financial statements give a full idea of the company's work.
3. The net worth is shown in the balance sheet.
4. The operating statement does not list either income or expenses.

5. The income statement shows how much the company earned or lost during a certain period of time.
6. Bookkeepers list current assets in any order they like.
7. Land, buildings, warehouses and different types of equipment are current assets.
8. Liabilities do not fall onto categories.
9. Long-term liabilities are paid within the current accounting year.
10. The amount, which is left after all the debts are paid is the owners' equity.

Task 18. Answer the questions.

1. How are financial statements prepared in business?
2. What are the most important kinds of financial statements?
3. Under what other names is the income statement known to bookkeepers?
4. What picture does the balance sheet represent?
5. What does the operating statement show?
6. What is an asset?
7. What are the two main kinds of assets?
8. What is a fixed asset?
9. What items are listed as inventories?
10. What is a liability?
11. How are liabilities classified?
12. What liabilities are called current?
13. What does the accounting equation mean?

Task 19. Retell the text using the following phrases.

The paper reports on...
 The paper touches upon...
 It is reported that...
 Much attention is given to...
 The paper points out that...
 The paper deals with the problem of...
 The paper provides information on...
 The paper defines the phenomenon of...
 The paper covers such points as...

Task 20. Read the text and answer the questions.

Text C

Historical Cost and Unit of Measure

Assets and liabilities are recorded in the accounting records at their historical cost. For example, if we purchase land for \$1 million with a \$1 million mortgage, the land

is entered as an asset at \$1 million and the mortgage note payable is entered as a liability at \$1 million. These values remain in the accounting records for some time.

The unit of measure which is used in financial statements of businesses is the nominal dollar, or the dollar from the exchange transaction unadjusted for inflation or deflation. As a result, one company may have land, which was purchased in 1930, with a book value of \$100 000 and another company may have a similar piece of property, which was bought in 1998, with a book value of \$1 million.

- 1) At what cost are assets and liabilities recorded in the financial statements?
- 2) For how long is the historical value recorded?
- 3) What is the nominal dollar?
- 4) What does the book value depend on?

The bookkeeping profession

Section 1. Grammar

Task 21. Translate the sentences with Participles I, II from English into Ukrainian using active vocabulary.

Participle I

1. While you are getting your education, look for part-time jobs.
2. Having recorded transactions the bookkeeper prepared a financial report.
3. Seeing things firsthand you can choose the profession.
4. You'll work in the firm dealing with day-to-day transactions.
5. Yesterday from 6 till 7 bookkeepers were recording deposits.
6. The managers discussing the transaction were very busy.
7. Using the term «bean counter» accountants sometimes joke among themselves.
8. They will be dealing with this transaction for the whole day.
9. Having been recorded the transactions were analyzed by the accountant.
10. Being interested in a bookkeeping profession he decided to get a bachelor's degree.

Participle II

1. All transactions are recorded properly.
2. An educated person can obtain quick promotion.
3. There's also the term «bean counter» applied to accountants in general.
4. When registered deposits undergo reconciliation with the bank.
5. The financial statement was discussed at the meeting.
6. The accountant analyzed a financial situation, when a bookkeeper had finished his report.
7. The method used in the firm helped to get profit in time.
8. The accountant found mistakes made by accounting clerks.
9. He will have prepared his report by the end of the week.
10. The office was closed yesterday.

Section 2. Vocabulary and word study

Task 22. Pay attention to the correct pronunciation of the international words from the list below. Give their Ukrainian equivalents without a dictionary. Remember that many English words in the same form can be translated as different parts of speech.

Limit, process, figure, inventory, finance, financial, business, deposit, check, register, bank, method, focus, person, profession, position, corporation, title, clerk, technician, term, general, interest, real, really, perspective, local, college, bachelor, company, activity, basic, career.

Task 23. Translate the following noun combinations.

Business owner, company capital, dollar sign, record keeper, checkbook register, bean counter, government control, part-time job, classroom activities, real life feel, finance department, loan application, goods and services balance, project analysis, company income tax, development credit, bank account, customer transaction.

Task 24. Translate the following word combinations from the text.

World of figures, day-to-day transactions, financial statements and reports, a record in a checkbook register, single sided transactions, the position of a bookkeeper, the multitude of transactions, to move up in a company, to keep business's books in order, to make a living, a bachelor's degree, to give a real life feel, basic needs.

Task 25. Match the words in column A with the definitions in column B.

A	B
1) enterprise	a) money that is actually in use in a country
2) profit	b) undertaking, especially one that needs courage or that offers difficulty
3) bookkeeper	c) a person who keeps the records of money in business
4) borrow	d) get smth on the understanding that it is to be returned
5) lend	e) any business operation that involves money
6) transaction	f) money gained in business
7) loan	g) written account of facts, events, etc
8) records	h) give smth for a period of time on the understanding that it or its equivalent will be returned
9) currency	j) smth lent, especially a sum of money

Section 3. Reading and speaking

Task 26. Read the text. Agree or disagree with the statements. Say: «true» or «false».

1. Bookkeeping is the process of recording and analysis of the financial transactions of a business.
2. Accounting is a simple recording of financial data.
3. The work of a bookkeeper is needed in all business firms.
4. A bookkeeper records such transactions as sales, payments of bills, and use of inventory.
5. Bookkeepers only make financial reports.
6. Most business owners are not focused on growing their business.
7. Deposits and checks are recorded in a checkbook register.
8. Accounting is a recording, reporting and analysis of financial transactions.
9. A checkbook register is a journal containing double sided transactions.
10. A bookkeeper is an accounting clerk often called «an accounting technician».

Task 27. Read and translate the text.

Text A

The Bookkeeping Profession

Having chosen the bookkeeping profession, you should understand the world of figures. If dealing with day-to-day transactions is all you wish to do, then may be bookkeeping is for you. Daily transactions include any sales, payment of bills, and use of inventory. When a bookkeeper is dealing with financial documents, all records should be screened. It sounds almost like an accounting, but bookkeepers do not make financial statements and reports. Their job is to record all transactions. Bookkeeping is the process of recording transactions. Accounting is the recording, reporting and analysis of financial transactions of a business. (Продовження у додатку В)

Task 28. Read the statements below and choose the item containing the central idea of the text.

1. The world of figures is not limited to the process of accounting.
2. The job of a bookkeeper is to record all transactions and keep a business's books in order.
3. Business owners are focused on growing their business.
4. To become an accountant a bachelor's degree is needed.

Task 29. Match the parts of the sentences.

1. A bookkeeping profession	a) a bachelor's degree is needed
2. The job of a bookkeeper	b) talk to a bookkeeper
3. Sales and payments	c) is done by an

of bills	accountant
4. You can find the position of a bookkeeper	d) is a simple joke
5. The term «bean counter»	e) you will make a living
6. If you are interested in bookkeeping	f) in small businesses
7. To become an accountant	g) is dealing with daily transactions
8. I work as a bookkeeper	h) because I like figures and numbers
9. If you have chosen a bookkeeping profession	i) is to record all transactions
10. A systematic analysis of financial transactions	j) are daily transactions.

Task 30. Fill in the gaps using the words and word combinations from the box:

1. The job of a bookkeeper is not to create and ... , but to record
2. Having kept the register ... a bookkeeper ... with the bank every month.
3. You can find the ... of a bookkeeper in small business firms.
4. In large companies bookkeepers are called ... and
5. A is needed to become an accountant in a large company.
6. The term is sometimes a simple joke among bookkeepers and accountants.
7. is one of the daily transactions.
8. To become a bookkeeper you should get a necessary
9. A ... job can help students to get an
10. The bookkeeping profession enables to

part-time, accounting clerk, make a living, position, bean counter, updated, bachelor's degree, financial statements, reconciles, accounting technician, experience, payment of bills, transactions, education, reports

Task 31. Match the words with appropriate definitions:

1) bookkeeping	a) the action or process of selling goods
2) accounting	b) business or trade operation
3) transaction	c) a person who has

4) financial statement	something as his property d) a sum of money paid into a bank
5) sale	e) a person who has the first university degree
6) inventory	f) recording, reporting and analysis of transactions for making economic decisions
7) owner	g) a process of recording transactions
8) bachelor	h) to bring checks in correspondence with bank accounts
9) reconcile	i) a document presenting a financial information of an enterprise
10) deposit	j) a list of assets

Task 32. Read and translate the text.

Text B

What Bookkeeping Is All About

The word «business» is very popular. What is business? We may say that business consists of selling goods and services at a profit. In other words, any enterprise in which we purchase and sell goods, spend, borrow, save and lend money is a business. It may be a drugstore, a TV repair shop, a manufacturing plant or something else. Business is a game with many players, and bookkeepers keep the score in this game. (Продовження у додатку Г)

Task 33. Find the sentences in the text, expressing the following ideas.

1. The main idea of business is selling and buying.
2. Businesses differ in the form of organization.
3. In the old days bookkeepers used big books.
4. Bookkeepers provide important information to the owners of the business.
5. The form of ownership does not play any role in accounting methods.
6. Transactions may take different forms.

7. The major responsibility of a bookkeeper is to register every transaction of the business.
8. Bookkeepers enter transactions in chronological order.
9. Bookkeepers post entries to various accounts.
10. Financial reports are based on the journal entries.
11. Bookkeeping entries are either debit or credit.

Task 34. Express agreement or disagreement with the statements. Correct wrong statements.

That's right. It's true.
That's wrong. It's false.

1. Business does not involve selling goods and services at a profit.
2. Bookkeepers keep records of transactions.
3. In the past bookkeepers kept their records on disks.
4. Thanks to bookkeepers the owners of the business know how much money they own and how much they owe.
5. In different companies bookkeepers use different methods of accounting.
6. A transaction does not involve money transfers from one account to another.
7. The money which is transferred may be in different forms.
8. The bookkeeper does not record every transaction of the business.
9. In the journal the bookkeeper can enter transactions in any order he/she likes.
10. A bookkeeping entry is either a debit or a credit.
11. Debits are on the left.
12. Credits are in the middle.

Task 35. Answer the questions.

- 1) What is business?
- 2) How did bookkeepers work in the past?
- 3) What role do bookkeepers play in any business?
- 4) What methods do bookkeepers use in their work?
- 5) What characterizes a transaction?
- 6) What forms do transactions take?
- 7) Where do bookkeepers register transactions?
- 8) Where do bookkeepers transfer journal entries to?
- 9) Where are debits and where are credits?

Task 36. Retell the text using the following phrases.

The paper reports on...
The paper touches upon...
It is reported that...
Much attention is given to...
The paper points out that...

The paper deals with the problem of...
 The paper provides information on...
 The paper defines the phenomenon of...
 The paper covers such points as...

Аналогічні вправи розроблено до наступних тем: «The accounting profession», «Audit».

Впровадження моделі на мотиваційному етапі процесу формування готовності майбутніх бухгалтерів до професійно орієнтованої іншомовної комунікації дозволили підтримувати стійку позитивну мотивацію студентів до їхньої майбутньої професійної діяльності, а також інтерес до освоєння професійної англійської мови. Метою комунікативного етапу реалізації моделі було формування комунікативних умінь студентів англійською. Навчальний експеримент на даному етапі був спрямований на вирішення наступних завдань:

- збільшення обсягу та активізація в усному та письмовому мовленні термінології та професійної лексики;
- формування та вдосконалення умінь читання, аудіювання, говоріння та письма іноземною мовою як на загальні, так і професійні теми;
- розвиток здатності реалізувати професійні комунікативні завдання англійською мовою.

Завдання експериментатора полягала у консультуванні учнів у процесі їх науково-дослідницької діяльності, ознайомленні студентів з методами та підходами організації науково-дослідної діяльності, етапами її реалізації, структурою наукової доповіді та її стилістичними особливостями, специфікою проведення практичної частини дослідження.

Ознайомлення з теоретичними аспектами науково-дослідної діяльності проводилося експериментатором на засіданнях студентського наукового гуртка раз на місяць, а також у процесі індивідуальних консультацій із студентами. На засіданнях учні навчалися вести наукову дискусію, заслуховували підготовлені

наукові доповіді та здійснювали аналіз результатів проведеної науково-дослідної діяльності.

Студенти взяли участь у Міжнародній конференції, за результатами опубліковано наступні тези.

Таблиця 3.2.

Результати науково-дослідної роботи студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі розвитку англomовної професійно-комунікативної КОМПЕТЕНТНОСТІ

№	ППП студента, група	Назва тез	Дані щодо публікації
1	Yankovska T., 4 курс, Б 4/1.	Complianceauditasanauditservice: conceptandessence.	Tezeleceleide-a 74-a conferințăștiințifică a studenților : [UniversitățiiAgraredeStatdinMoldova] / redactorșef.: Cercellie [etal.] ; redactorcoordonator: LiuțcanValentina. – Chișinău : UASM, 2021, p. 215.
2	OlenaBrashavetska, 4 курс, Б4/1.	Digitalknowledgeasa sign of professionalism in accounting.	Tezeleceleide-a 74-a conferințăștiințifică a studenților : [UniversitățiiAgraredeStatdinMoldova] / redactorșef.: Cercellie [etal.] ; redactorcoordonator: LiuțcanValentina. – Chișinău : UASM, 2021, p. 79.
3	NazarMiroshyn, 4 курс, Б4/1.	Responsibilityduringpublicprocurement.	Tezeleceleide-a 74-a conferințăștiințifică a studenților : [UniversitățiiAgraredeStatdinMoldova] / redactorșef.: Cercellie [etal.] ; redactorcoordonator: LiuțcanValentina. – Chișinău : UASM, 2021, p. 80.
4	Sarnytska Daria 4 курс, Б 4/1.	Risks in the field of the enterprise.	Tezeleceleide-a 74-a conferințăștiințifică a studenților : [UniversitățiiAgraredeStatdinMoldova] / redactorșef.: Cercellie [etal.] ; redactorcoordonator: LiuțcanValentina. – Chișinău : UASM, 2021, – p.209.

Зміст роботи, реалізований на діяльнісному етапі апробації технології розробленої моделі, дозволив сформувати у студентів уміння вести обмін професійною інформацією в усній та письмовій формах англійською мовою, уміння взаємодіяти з професійних питань англійською мовою, виконуючи свої обов'язки.

До розвивальних та виховних цілей, досягнутих на даному етапі, відносимо розкриття творчого потенціалу студентів, розвиток їх комунікативних навичок, виховання почуття такту та ін.

З метою перевірки ефективності розробленої моделі та технології її реалізації на контрольному етапі експерименту було проведено діагностику сформованості готовності студентів до професійно орієнтованої іншомовної комунікації.

3.2. Аналіз результатів експериментального дослідження розвитку англійської професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

Експериментальна робота, спрямована на апробацію, перевірку ефективності впровадження технології формування готовності майбутніх бухгалтерів до професійно орієнтованої іншомовної комунікації, проводилася у Миколаївському національному аграрному університеті у рамках навчальної дисципліни «Іноземна мова (Англійська мова)» за участю студентів 3-4 курсів спеціальності «Облік і оподаткування». Виявлення ефективності технології здійснювалося за допомогою діагностики рівня готовності майбутніх бухгалтерів до професійно орієнтованої іншомовної комунікації в рамках сформульованих критеріїв та показників за допомогою тестування, співбесіди, анкетування.

Для перевірки рівня сформованості когнітивного компонента студентам було запропоновано виконати тест «Лексика. Граматика», що складається із 45

завдань. Час виконання тесту – 30 хвилин. Кожне правильно виконане завдання оцінюється на 1 бал. Тестові завдання спрямовані на перевірку правильності використання учнями лексичних одиниць та граматичних форм.

Оцінка результатів тестування здійснювалася так:

- низький рівень – 0 - 65% правильних відповідей;
- середній рівень – 66 - 90% правильних відповідей;
- високий рівень – 91 - 100% правильних відповідей.

Перевірка сформованості діяльнісного компонента здійснювалася за допомогою тестів з усіх видів мовної діяльності («Аудіювання», «Читання», «Письмо» та «Говоріння»).

Тест «Аудіювання» складається з 17 завдань, розділених на 3 частини. У першій частині учням було запропоновано прослухати повідомлення та вибрати із наявних варіантів синонімічні. Друга частина є фрагментом лекції, після прослуховування якої учні повинні відповісти на тестові завдання за її змістом. У третій частині учні також повинні прослухати фрагмент лекції та відзначити варіант затвердження, який найточніше і найповніше передає її зміст. Час виконання тесту «Аудіювання» – 25 хвилин.

Тест «Читання» складається з 2 частин та 26 тестових завдань. У першій частині учні повинні прочитати пропозицію та вибрати варіант, що відповідає йому за значенням. Друга частина є професійно орієнтованим текстом, після прочитання якого учні відповідають на тестові питання щодо його змісту. Час виконання тесту «Читання» – 40 хвилин.

У тесті «Письмо» студентам необхідно скласти номінативний план професійно орієнтованого тексту та конспект. Той, хто навчається, може набрати до 50 балів за тест. Оцінка результатів тесту здійснювалася відповідно до рейторських таблиць, в яких зазначені типи можливих помилок і кількість балів, що знімаються за кожну припущену помилку. Час виконання тесту «Письмо» – 30 хвилин.

Тест «Говоріння» складається з 2 частин. У першій частині учням було запропоновано побудувати діалог відповідно до запропонованої ситуації,

характерної для майбутньої професійної діяльності. Друга частина має на увазі переказ прочитаного професійно орієнтованого тексту.

Весь тест оцінюється у 100 балів. Кількість набраних балів визначається за рейторськими таблицями. Учням надається 30 хвилин на підготовку.

Оцінка результатів тестування за тестами «Аудіювання», «Читання», «Письмо» та «Говоріння» здійснювалася таким чином:

- низький рівень – 0 – 65% правильних відповідей;
- середній рівень – 66 - 90% правильних відповідей;
- високий рівень – 91 - 100% правильних відповідей.

Весь тест оцінюється у 100 балів.

Таблиця 3.3.

Критеріально-оцінний апарат дослідження англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування»

Критерій	Показник	Діагностичний інструментарій
Когнітивний	Володіння лінгвістичними професійними знаннями	Тест «Лексика. Граматика»
Діяльнісний	Володіння навичками у всіх видах мовної діяльності та навчально-прикладними навичками	Тести «Аудіювання», «Читання», «Лист» та «Говоріння»

Низький рівень сформованості когнітивного компонента за підсумками констатуючого зрізу мали 25 студентів контрольної групи (83,33%), у 4 студентів (13,33%) зафіксовано середній рівень і лише 1 студент (3,33%) має високий рівень. У 25 студентів (89,29%) експериментальної групи було виявлено низький рівень сформованості когнітивного компонента, 3 особи (10,71%) продемонстрували середній рівень і жоден студент не показав високого рівня (рис. 3.1).

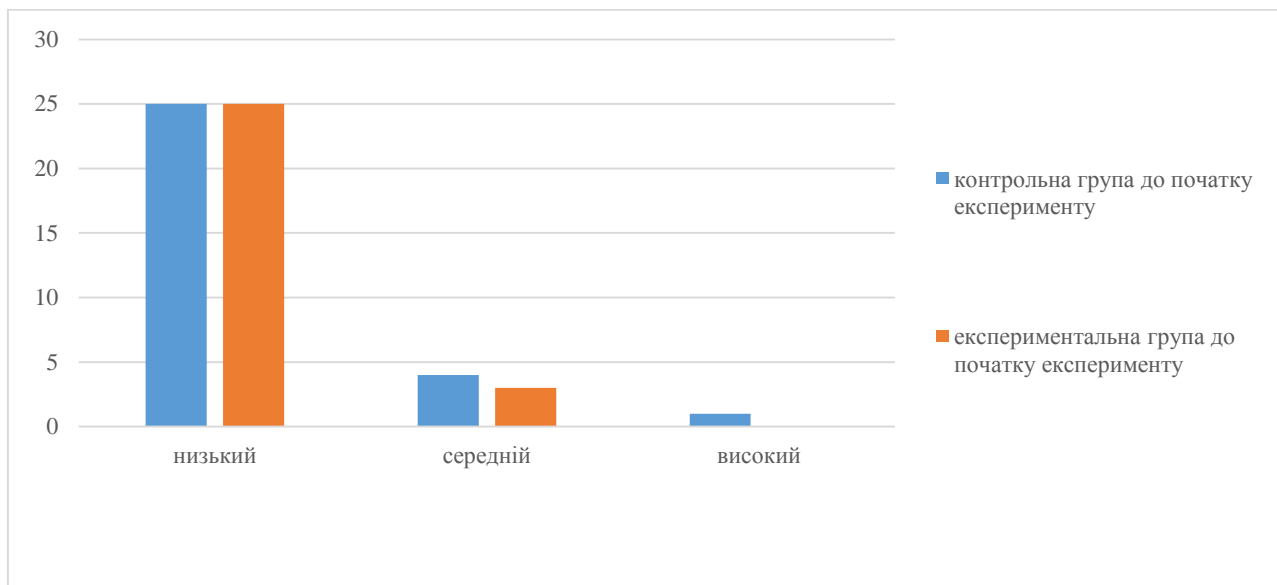

Рис. 3.1. Сформованість когнітивного компонента в контрольній та експериментальній групі до проведення експерименту

У контрольній групі за підсумками констатуючого зрізу низький рівень сформованості діяльнісного компонента продемонстрували 24 студента (80%), середній рівень – 5 студентів (16,67%), високий рівень – 1 студент (3,33%). У жодного студента експериментальної групи не було виявлено високий рівень сформованості діяльнісного компонента, і лише у 2 осіб (7,14%) було діагностовано середній рівень, а 26 студентів (92,86%) виконали тест на низькому рівні (рис. 3.2).

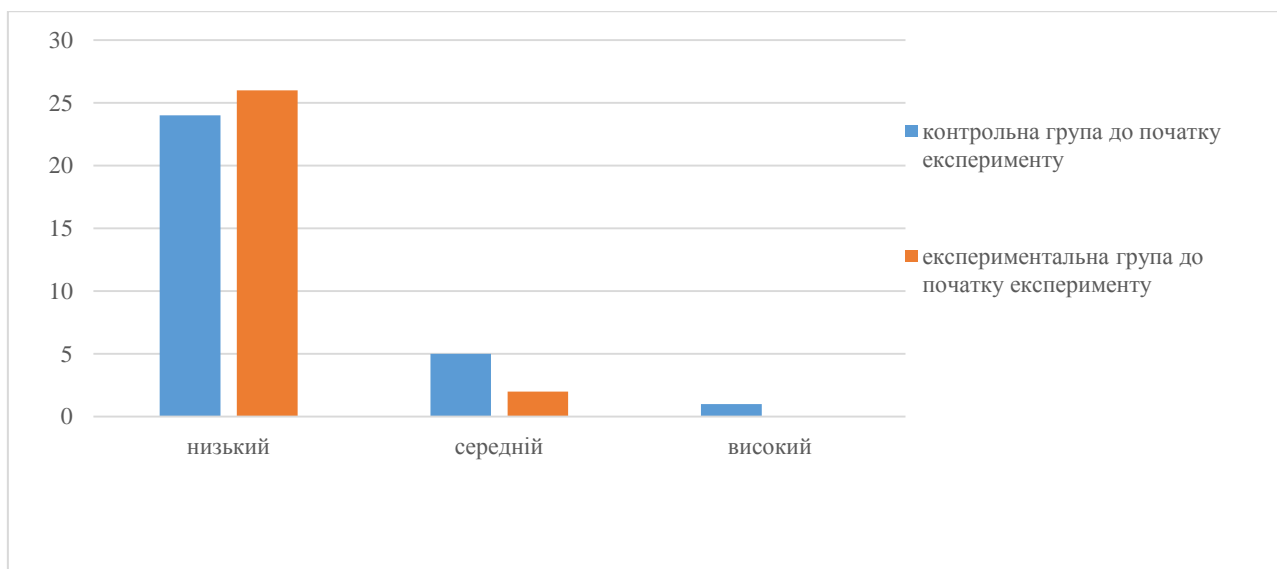

Рис. 3.2. Сформованість діяльнісного компонента в контрольній та експериментальній групі до проведення експерименту

На основі отриманих результатів нами були сформовані дані констатууючого зрізу (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4.

Порівняльні дані сформованості компонентів англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» до проведення формуючого експерименту

Компоненти англомовної професійно-комунікативної компетентності	Рівень сформованості	Контрольна група		Експериментальна група	
		осіб	%	осіб	%
Когнітивний	низький	25	83,33	25	89,29
	середній	4	13,33	3	10,71
	високий	1	3,33	0	0
Діяльнісний	низький	24	80	26	92,86
	середній	5	16,67	2	7,14
	високий	1	3,33	0	0

Результати перевірки рівня сформованості компонентів англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» констатували загалом низький рівень її розвитку, що є аргументом на користь розробки та практичного використання моделі, що знайшла застосування у професійно орієнтованому навчанні майбутніх бухгалтерів.

Закінчення експерименту супроводжувалося підсумковим тестуванням. Результати підсумкового зрізу в контрольній групі констатували, що низький рівень сформованості когнітивного компонента після закінчення експерименту мали 19 студентів (63,33%), у 7 студентів (23,33%) зафіксований середній рівень і 4 студента (13,33%) мають високий рівнем. Низький рівень сформованості когнітивного компонента було виявлено у 5 студентів (17,86%) експериментальної групи, 13 осіб (46,43%) продемонстрували середній рівень та 10 студентів (35,71%) показали високий рівень (рис.3.3).

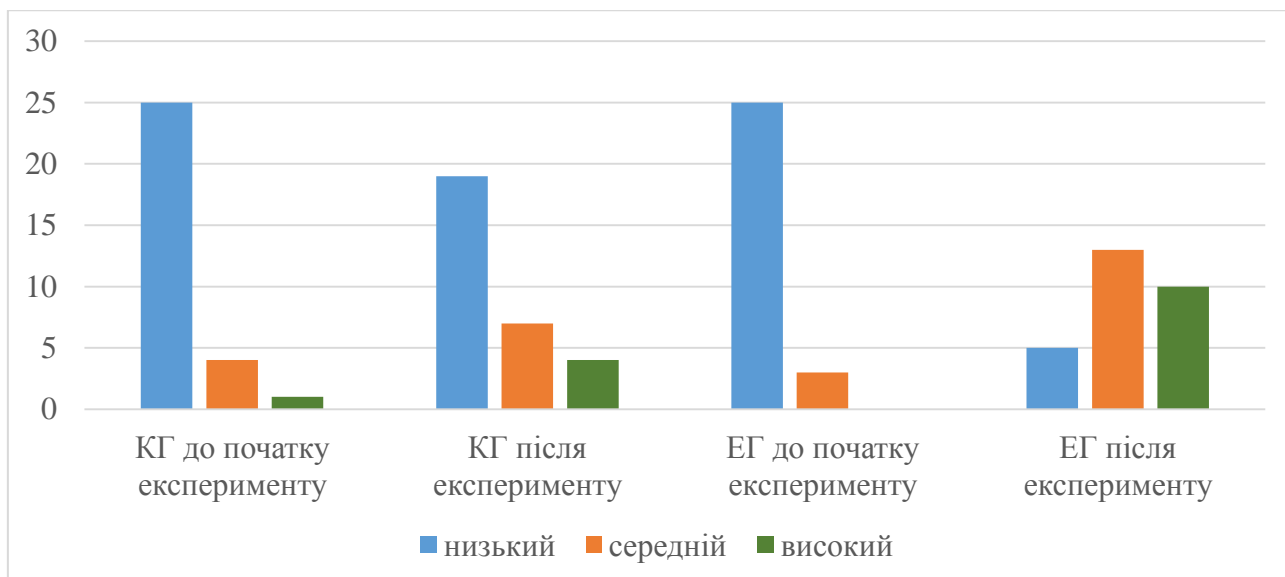

Рис. 3.3. Сформованість когнітивного компонента англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» до та після проведення експерименту

На етапі підсумкового зрізу низький рівень сформованості діяльнісного компонента продемонстрували 18 студентів (60%) контрольної групи, середній рівень – 8 студентів (26,67%), високий рівень – 4 студенти (13,33%). В експериментальній групі 6 студентів (21,43%) продемонстрували низький рівень сформованості діяльнісного компонента, 13 осіб (46,43%) показали середній рівень, 9 студентів (32,14%) виконали тест на високому рівні (рис. 3.4).

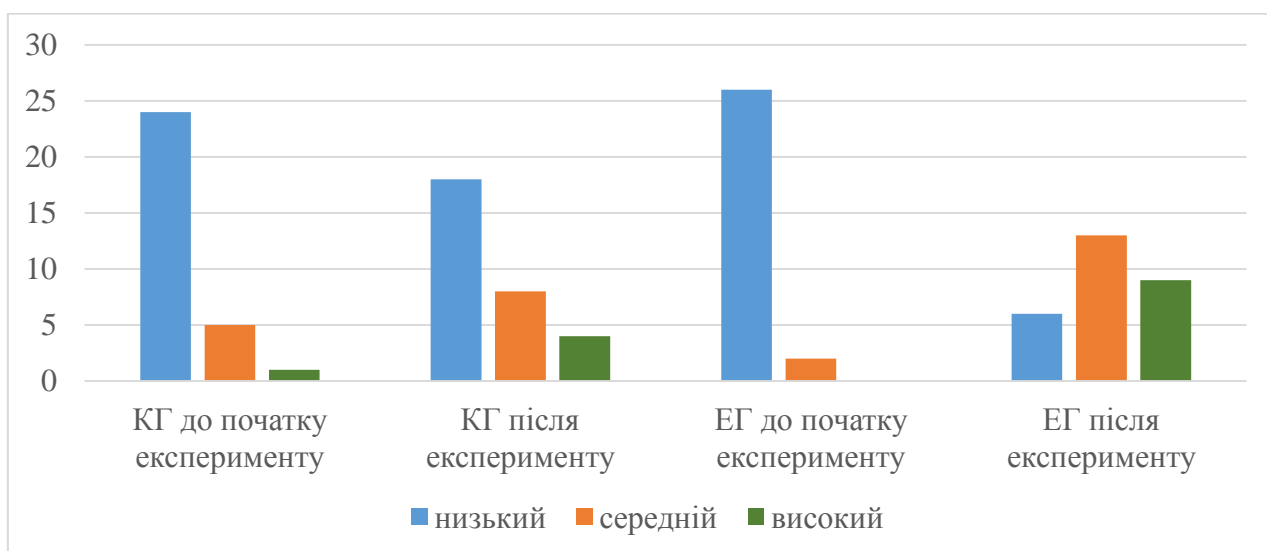

Рис. 3.4. Сформованість діяльнісного компонента англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» до та після проведення експерименту

Зміни на рівні сформованості компонентів англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» на етапі узагальнення наочно продемонстровані у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Порівняльні дані компонентів англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» до та після проведення педагогічного експерименту

Компоненти англomовної професійно-комунікативної компетентності	Рівень сформованості	Контрольна група		Якісні зміни	Експериментальна група		Якісні зміни
		до (%)	після (%)		до (%)	після (%)	
Когнітивний	низький	83,33	63,33	-20	89,29	17,86	-71,43
	середній	13,33	23,33	+10	10,71	46,43	+35,72
	високий	3,33	13,33	+10	0	35,71	+35,71
Діяльнісний	низький	80	60	-20	92,86	21,43	-71,43
	середній	16,67	26,67	+10	7,14	46,43	+39,29
	високий	3,33	13,33	+10	0	32,14	+32,14

Маючи порівняльні дані, отримані на етапі узагальнення, можна простежити зміну показників у контрольній та експериментальній групах.

Так, для контрольної групи характерні такі зміни показників:

Низький $20 + 20 = 40/2$ зменшення на $\sum 20\%$

Середній $10 + 10 = 20/2$ збільшення на $\sum 10\%$

Високий $10 + 10 = 20 / 2$ збільшення на $\sum 10\%$.

Ті, хто навчається в експериментальній групі, продемонстрували такі зміни показників:

Низький $71,43 + 71,43 = 142,86/2$ зменшення на $\sum 71,43\%$

Середній $35,72 + 39,29 = 75,01/2$ збільшення на $\sum 37,51\%$

Високий $35,71 + 32,14 = 67,85/2$ збільшення на $\sum 33,93\%$.

Як видно з результатів аналізу даних підсумкового контрольного зрізу завдяки проведенню педагогічного навчального експерименту з формування англomовної професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» відбулися суттєві зміни у бік покращення показників усіх компонентів.

Так кількість студентів контрольної групи, які продемонстрували середній рівень сформованості англomовної професійно-комунікативної компетентності, зросла на 10%, а збільшення числа учнів з високим рівнем становило 10%. Більш значні зміни спостерігалися в експериментальній групі: частка студентів із середнім рівнем сформованості англomовної професійно-комунікативної компетентності збільшилася на 37,51%, а з високим рівнем – на 33,93%. При цьому слід зазначити, що кількість студентів контрольної групи, які мали низький рівень сформованості англomовної професійно-комунікативної компетентності, скоротилося на 20%, а в експериментальній групі студентів з низьким рівнем стало на 71,43% менше.

При проведенні порівняльного аналізу досягнутих рівнів сформованості готовності до професійно орієнтованої іншомовної комунікації студентами експериментальної та контрольної груп були зроблені висновки, що впровадження в освітній процес запропонованих засобів навчання на основі реалізації моделі сприяло значному підвищенню показників експериментальної групи, що навчаються, порівняно зі студентами контрольної групи. При аналізі виконання студентами завдань, передбачених діагностичними методиками визначення рівня сформованості першого показника комунікативного критерію, саме: володіння основними видами мовної діяльності іноземною мовою, було зазначено, що студенти експериментальної групи впоралися із завданнями тесту швидше, ніж респонденти контрольної групи. Проведення систематичної роботи з удосконалення умінь говоріння, читання, письма та аудіювання на основі чергування, взаємозамінності та логічного зв'язку між формами мовної діяльності, роботи з аудіо та відеопідкастами з передтекстовими та післятекстовими завданнями, а також поєднання активних та інтерактивних

методів навчання, дозволити почуватися набагато впевненіше і зібраніше, ніж тим, хто навчається контрольної групи. Слід зазначити, що студенти, що у експерименті, продемонстрували якісніше наповнення змісту усних і письмових відповідей на питання тесту визначення рівня володіння основними видами мовної діяльності іноземною мовою. Студенти стикалися з меншими труднощами під час виконання завдання, спрямованого на оцінювання їх вміння читати автентичний текст, вони з легкістю визначали ті твердження, які не належали до змісту тексту, що свідчить про більш високий рівень розвитку мовної припущення, широкий активний і пасивний словниковий запас. Письмові відповіді студентів на завдання, спрямоване визначення рівня розвитку вміння мовного письма, відрізнялися внутрішньою смисловою єдністю, прагненням продемонструвати знання професійної лексики та грамотно викладати свої думки. Студенти швидше концентрувалися на англійській мові під час аудіювання, більшість із них при першому прослуховуванні обирали правильні варіанти відповідей. Усна мова піддослідних у відповідь останнє завдання тесту відрізнялася довірчим характером, Студенти вільно володіли темою. На контрольному етапі експерименту їм знадобилося менше часу на підготовку монологічного висловлювання. Аналізуючи відповіді студентів експериментальної групи, дані ними на питання в рамках співбесіди, спрямованої на діагностику рівня сформованості їхньої здатності реалізувати комунікативні завдання, пов'язані з професійною діяльністю засобами іноземної мови, зроблено висновок, що їхні відповіді якісно відрізнялися від відповідей, наданих ними на констатуючому етапі педагогічної експерименту. Висловлювання стали більш розгорнутими, наголошувалося на прагненні студентів не лише продемонструвати знання, набуті ними в процесі професійної підготовки, а й показати бажання та здатність брати участь у комунікації з професійних питань, володіння не лише вузькопрофесійною лексикою, а й загальною лексикою, запас якої відрізнявся збагаченням синонімічного ряду. Слід зазначити, що під час співбесіди, переважна частина студентів експериментальної групи перебували у

піднесеному настрої, показуючи мімікою і жестами, що вони задоволені своїми відповідями й тим, наскільки впевнено себе почувають. Діагностика рівнів сформованості готовності майбутніх бухгалтерів за першим показником діяльнісного критерію (наявність уміння ефективно взаємодіяти з метою вирішення професійних завдань) здійснювалася за допомогою анкетування, а за другим показником (наявність уміння вести обмін професійною інформацією в усній та письмовій формах на англійській мові) моделювання комунікативно спрямованих ситуацій, аналогічних тим, що проводилися на констатуючому етапі, та спостереження за роботою студентів.

Кількісний аналіз результатів завдань, виконаних студентами експериментальної групи, передбачених проведеними діагностичними методиками, дозволив зробити висновок про стійку позитивну динаміку розвитку рівнів сформованості готовності до професійно орієнтованої іншомовної комунікації.

Таким чином, досягнуті результати, кількісний та якісний аналіз яких було проведено на контрольному етапі експериментальної роботи, свідчать про ефективність педагогічних умов, характеру взаємодії суб'єктів освітнього процесу, запропонованих форм роботи на кожному етапі технології формування готовності майбутніх бухгалтерів до професійно орієнтованої іншомовної комунікації.

ВИСНОВКИ

У ході написання магістерської роботи здійснено розробку та практичне впровадження в освітній процес ЗВО комплексу, націленого на формування англомовної професійно-комунікативної компетентності студентів, які навчаються за спеціальністю «Облік і оподаткування».

Висока потреба суспільства у висококваліфікованих спеціалістах з обліку і оподаткування, здатних конкурувати на міжнародному ринку праці, що відрізняються ініціативністю, соціально-професійною мобільністю, готовністю до швидкого оновлення професійних знань, освоєння нових сфер діяльності, здатних креативно вирішувати професійні завдання та розвиненим критичним мисленням. Це передбачає наявність того, що сьогодні називають професійною, комунікативною, інформаційною компетентністю. Вища освіта покликана створювати необхідні передумови та умови для її формування.

На основі розроблених теоретичних положень та отриманих у ході дослідно-експериментальної роботи даних нами зроблено такі висновки:

1. Визначено теоретичні засади формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх спеціалістів у сфері бухгалтерського обліку у процесі вивчення англійської мови. Результатом вивчення англійської мови в закладах вищої освіти є сформована професійна англомовної комунікативна компетенція студентів спеціальності «Облік і оподаткування», яку ми визначили як якість особистості, що виступає як здатність і готовність до ефективної комунікації в рамках заданої предметної дисципліни за рахунок сформованої комунікативної, предметної, пізнавальної та міжкультурної компетенцій для подальшого успішного функціонування на ринку праці у вибраній професійній галузі.

2. На основі результатів аналізу ключових аспектів професійної англомовної комунікативної компетенції студентів спеціальності «Облік і оподаткування» виділено її особливості, характерні для закладів вищої освіти: -

здійснюється інтеграція англійської мови та предметних дисциплін; - англійська мова сприймається одночасно як об'єкт вивчення та як засіб навчання предметної дисципліни; - створюється особливе пізнавальне середовище, в якому вивчення предметної дисципліни та англійської мови становить єдине ціле.

3. Розроблено комплекс вправ для формування професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення англійської мови, виявлено та обґрунтовано зміст компонентів, критеріїв сформованості іншомовної професійно-комунікативної компетентності.

4. Апробовано навчально-методичний комплекс вправ із формування професійно-комунікативної компетентності студентів спеціальності «Облік і оподаткування» у процесі вивчення англійської мови шляхом проведення експериментально-педагогічної роботи.

Проведене дослідження окреслило низку проблем, що вимагають подальшого вивчення: університетська освіта щодо формування всіх інших компетенцій: креативної, інформаційної, соціально-політичної, готовності до самоосвіти та саморозвитку мовленнєвої особистості майбутніх бухгалтерів.

На наш погляд, перспективи дослідження полягають у подальшій розробці таких проблем, як вивчення креативних підходів до проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх бухгалтерів, так і реалізація завдання розширення використання інформаційно-комунікаційних технологій для повного задоволення пізнавальних потреб майбутніх бухгалтерів, у їх продуктивній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авсюкевич Ю. С. Методика навчання презентації англійською мовою студентів економічних спеціальностей: дис. канд. пед. наук. Київ: КНЛУ, 2009. 24 с.
2. Андрейко Я. В. Іншомовна професійна комунікативна компетенція. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2013. Вип. 63. С. 238-241.
3. Андрощук І. В. Комунікативна компетентність як важливий засіб ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. *Молодь і ринок*. 2022. Вип 3-4. С. 201-202.
4. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів: монографія. Київ: ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2015.
5. Безлюдна В. В., Безлюдний, Р. С. Іншомовна підготовка здобувачів вищої освіти в інформаційно-освітньому середовищі університету. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Умань: УДПУ, 2020. Вип 1. С. 7-13.
6. Беляк О. М. Структурування навчальної інформації як складова підготовки студентів немовних спеціальностей. *Наука і освіта*. Вип 3, 2014. С. 12-15.
7. Биконя О. П. Особливості навчання ділової англійської мови студентів економічних спеціальностей. *Вісник КНЛУ*. Вип 20, 2011. С.150-157.
8. Біган О. Л. Деякі аспекти мотивації вивчення іноземної мови. Моделювання іншомовної мовленнєвої діяльності в контексті міжкультурної комунікації: міжвуз. наук.-практ. сем., 21–22 черв. 2007. Луганськ, 2007. С. 13–17.
9. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е., та ін.; за ред Ніколаєва, С. Ю. Київ: Ленвіт, 2013.

10. Бідюк Н. М. Європейські орієнтири в обґрунтуванні концептуальних засад професійної іншомовної освіти. Освіта для сучасності. *Edukacja dla współczesności: збірник наукових праць: у 2 томах.* 2015. Т 2, с. 390-399.

11. Білан Н. В. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. Молодь і ринок. Вип 5, 2020. С. 149-153.

12. Борисова А. О. *English for economists.* Англійська для економістів: навч. посібник. Харків: ХДУХТ, 2015.

13. Бужиков Р. П. Педагогічні умови застосування інноваційно комунікаційних технологій у процесі навчання іноземних мов студентів вищих економічних навчальних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ: Інститут педагогіки АПН України, 2006.

14. Вікторова Л. В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фаховій підготовці: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Чернігів, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка, 2009.

15. Вольфовська Т. О. Комунікативна компетентність людини як одна з передумов досягнення життєвої мети. Шлях освіти. 2001. Вип 3. С.13-16.

16. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць.* 2011. Вип 8(2). С. 88-94.

17. Вяхк І. А. Педагогічні умови формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниця, Вінницький національний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського, 2013.

18. Габовда А. М. Соціокультурна спрямованість іншомовної підготовки у вищій школі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* Вип 2(4). Сер. «Педагогіка та психологія». 2016. С. 54-57.

19. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, Інститут педагогіки АПН України, 2007.

20. Гончаренко Т. Є. Мотивація вивчення іноземної мови як соціальна функція освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія: довідник*. 2010. С. 47-55.

21. Гришкова Р. О. Шляхи впровадження нових методичних принципів навчання іноземної мови : навч. посіб. Миколаєв, ЧНУ ім. Петра Могили, 2003. С. 51-57.

22. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : навч. посіб. Миколаєв, МДГУ ім. Петра Могили, 2007.

23. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : навч. посіб. Миколаєв, ЧДУ ім. Петра Могили, 2015.

24. Дарійчук Л. П. Педагогічні умови формування комунікативних умінь у студентів негуманітарних спеціальностей засобами англійської мови : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, Інститут педагогіки АПН України, 2009.

25. Ділові проекти (BusinessProjects). Підручник з ділової англійської мови для студентів вищих закладів освіти та факультетів економічного профілю. Книга для студента та робочий зошит. / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Р. О. Безугла [та ін.]. – Київ : ІНКОС, 2002. – 280 с.

26. Дуганець В. І., Поліщук А. В. Шляхи підвищення мотивації до вивчення іноземних мов у аграрно-технічних закладах вищої освіти. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2021. Вип 68. Сер : *Педагогіка і психологія*. С. 42-49.

27. Жарко О. О. Формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови у закладах вищої освіти I–II рівнів акредитації. *Молодий вчений*. Вип 10(1), 2018. С. 54-59.

28. Заболотська, О. Г. Іншомовна підготовка студентів немовних спеціальностей в умовах глобалізації. Збірник наукових праць. Херсонського державного університету. Вип 67, 2015. С. 232-240.

29. Заскалета С., Щербакова О. Застосування принципів міжпредметних зв'язків у вищій школі: зарубіжний досвід. *Освітологічний дискурс*. 2020. Вип. 2(29). С. 121–131.

30. Захарова В. В., Кульбашна Я. С. Модель формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. Вип. 4(63). Сер. «педагогіка». С. 50-56.

31. Зеленін Г. І. Теоретичні основи іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2020.

32. Костенко Н. І. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ нефілологічних спеціальностей. *Мовна комунікація: наука, культура, медицина: збірник матеріалів науково-практичної конференції до 55-річчя ТДМУ ім. І. Я. Горбачевського*. 2012. С. 86-89.

33. Кучер Л. М. Оволодіння англійською мовою як мовою міжнародного спілкування майбутніми економістами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. Вип 2(12). С. 94-96.

34. Лакатош М. О. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до професійної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. Вип. 78. С. 129-133.

35. Левочко М. Т. Мотивація навчального процесу при вивченні спеціальних дисциплін. Роль прогресивних форм навчально-виховної роботи в підготовці сучасних фахівців: статті. 2002. Київ, 2002. С. 289-284.

36. Липчанко-Ковачик О. В. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця як педагогічна проблема. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип 5(36). С. 63-67.

37. Лубянова О. С. Формування мовленнєвої компетенції студентів на заняттях іноземної мови професійного спрямування. 2011. URL :

http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/tezi_na_konferenciyu_21-25.03.2011._lubyanova_o.v..pdf

38. Лузан П. Г. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі : монографія. Київ: Міленіум, 2015.

39. Луцик І. Г. Використання методу кейс-стаді під час викладання іноземних мов. Нові технології навчання: науково-методичний збірник. 2006. Вип 43. С. 51-55.

40. Мамчур Л. В., Кучеренко І. Б. Компетентнісна спрямованість — пріоритетний напрям мовної освіти ХХІ століття. Філологічний часопис. 2015. Вип. 1. С. 168-175.

41. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти : навч. посіб. Вид 2-ге, переробл. і допов. Вінниця ДонНУ, 2015.

42. Мартинова Р. Ю. Сутність і структура процесуальної інтеграції професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2012. Вип.4. С. 63-69.

43. Межуєва І. В. Інтерактивні технології в навчанні іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2020. Вип. 31(70). Сер. Філологія. Соціальні комунікації. С. 128-132.

44. Мельнікова Т. С. Сучасні методи викладання іноземних мов. Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України. ІV Всеукраїнська науково-практична конференція. Дніпро. 2014.

45. Микитенко Н. О. Роль міжпредметних зв'язків у формуванні іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2007. Вип. 11. Сер. Педагогіка. С. 75-79.

46. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. (2011). Відновлено з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n>.

47. Ніколаєва, С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу: методичний матеріал. Іноземні мови. 2010. № 2. С. 11-17
48. Обсков, О. В. До проблеми організації інтерактивного навчання іноземної мови у ВНЗ. Вісник ТДПУ. Серія «Педагогіка». 2012. № 11 (126). С. 120–124
49. Овчаренко, Л. Р. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей. Професійна освіта: проблеми і перспективи. - 2016. - Вип. 11. - С. 104-110
50. Панасенко Г., Акоюн Т. Особливості професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів у немовних вищих навчальних закладах. Рідна школа. 2010. № 1-2. С. 30-34.
51. Прадівляний М. Г. Використання особистісно орієнтованого підходу у формуванні готовності до іншомовного професійного спілкування студентів технічних спеціальностей. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2016. № 4. С. 115-119.
52. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. Педагогічний альманах. 2016. Вип. 29. С. 185–191.
53. Сура Н. А. Методичне забезпечення та організація навчання курсу професійно орієнтованого спілкування іноземною (англійською) мовою у ВНЗ. Вісник ЛДПУ ім. Т. Г. Шевченка. 2003. №7 (63). С. 205–207
54. Тарнопольский О.Б. Методика обученияанглийскомуязыку для деловогообщения. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
55. Хоменко О. В. Тенденції іншомовної підготовки студентів економічних спеціальностей у контексті глобалізації: теоретико-методологічний аспект: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. К., 2015. 40 с
56. Androshchuk, I. V., Androshchuk, I. P., &Komochkova, O. O. (2020). BuildingtheContentofTeacherTrainingintheContextofEducationforSustainableDevelopment. RevistaRomâneascăpentruEducațieMultidimensională, 12(1), 19-36. doi:10.18662/rrem/12.1sup1/221 (WebofScience (WOS))

57. Astanina, N., Bakaieva, H., Beliyeva, I., Boiko, A., Borysenko, O., Cherkashina, N., Filippova, N., ... Zuyenok, I. (2004). English for Specific Purposes (ESP) in Ukraine. A Baseline Study. Kyiv: Lenvit.

58. Bidyuk, N., & Sadovets, O. (2018). Standards of Foreign Language Teachers' Professional Training: Prospects and Foreign Experience. *Comparative Professional Pedagogy*, 8(3), 7-19.

59. Bidyuk, N., Nychkalo, N., Lukianova, L., Tretko, V., & Skyba, K. (2020). Didactic Aspects of Teachers' Training for Differentiated Instruction in Modern School Practice in Ukraine. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19 (9), 143-159. doi:10.26803/ijlter.19.9.8

60. Biletska, O., Kuchai, T., Kravtsova, T., Bidyuk, N., Tretko, V., & Kuchai, O. (2021). The Use of the Activity Approach in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13(2), 243-267. doi:10.18662/rrem/13.2/420.

61. Block, D., & Cameron, D. (2002). *Globalisation and Language Teaching*. Routledge.

62. Council Resolution on a European strategy for multilingualism. (2008). Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu>

63. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities. (2005). Kyiv: British Council.

64. European Language Portfolio (ELP): the Principles and Guidelines. (2006). Strasbourg: Council of Europe.

65. Kazhan, Y.M., Hamaniuk, V.A., Amelina, S.M., Tarasenko, R.O., & Tolmachev, S.T. (2020) The use of mobile applications and Web 2.0 interactive tools for students- German-language lexical competence improvement. *CEUR Workshop Proceedings*. 2734, 134-153.

66. Kucherenko, I., Mamchur, L., Bidyuk, N., & Mamchur, Ye. (2020). Technological Principles of the Formation of a Pupil's Communicative Competence.

Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 12(1), 126-146.
doi:10.18662/rrem/12.1sup1/227 (WoS) e-ISSN: 2067-9270

67. Onishchuk, I., Bidyuk, N., Doroshenko, T., Zastelo, O., Kokhanovska, E., Yatsiv, S., & Ishchuk, N. (2021). Foreign Language Education in Eastern Europe in the Historical and Postmodern Discourse. *Postmodern Openings*, 12(1).
https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/issue/view/12_1sp1_2021

68. Leo Jones, Richard Alexander. *International Business English*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 214 p

69. Paziura, N., Bidyuk, N. (2020). English Training in Asian Countries Aimed at Internationalization of Higher Education. *Comparative Professional Pedagogy*. 10(1), 12-19.

70. Polishchuk, A. (2021c). Features of foreign language training of future specialists in agricultural engineering specialties. *Danish Scientific Journal*, (55), 40-44, UDC 378.1:63:81.243

71. Polishchuk, A., & Duganets, V., & Koval, N. (2020). Increase in motivation of future teachers of technical discipline stopped pedagogical activities. *IMPACT OF MODERNITY ON SCIENCE AND PRACTICE*: (139-142). April, 13-14, Edmonton, Canada.

72. Sahlman W.A., Stevenson H.H. *The Entrepreneurial Venture*. – W.: Harvard Business School Ed., 2002. – 438 p.

73. Strategic Research Agenda for Multilingual Europe 2020. (2012). Retrieved from <http://www.meta-net.eu>

74. Tarnopolsky O., Avsiukevych Y. *Successful Presentations: Посібник з навчання ділових презентацій англійською мовою студентів економічних спеціальностей*. – К.: Ленвіт, 2007. – 135 с.

75. Tarasenko, R.O., Amelina, S.M., Kazhan, Y.M., & Bondarenko, O.V. (2020) The Use of AR Elements in the Study of Foreign Languages at the University. *CEUR Workshop Proceedings AREdu (Augmented Reality in Education)*, 2731, 129-142.

ДОДАТКИ

Додаток А

Text A

The Difference between a Bookkeeper and an Accountant

Am I an Accountant or a Bookkeeper? What is the difference?

There are the important differences between an Accountant and a Bookkeeper and AAT (Accounting Technician), as well as differences and similarities between accounting and bookkeeping.

This is a common question of individuals performing day-to-day financial services for a company.

Most people, even accountants, don't know the answer to this question.

And, in most cases the answer doesn't matter. But, in those cases where someone wants to be technically correct the answer lies in what services a person performs. If a person is doing bookkeeping, he is a bookkeeper. If he is doing accounting, he is an accountant.

What is bookkeeping?

There are eight steps in the bookkeeping cycle. A bookkeeper is a person that performs one or more of these steps or sometimes called AAT (accounting technicians). In large companies, for instance, the bookkeeping cycle can be divided into departments such as Accounts Receivable, Accounts Payable, or Payroll. While most often these people are referred to as «clerks», they may also be considered bookkeepers as they are «keeping the books» for a company. In small companies, the bookkeeper may perform the entire bookkeeping process, or might just enter data to give to the «accountant».

All bookkeeping steps are mechanical in nature. Bookkeeping is a regimented process usually occurring in monthly cycles consisting of entering transactions into the journals, making adjustments, and preparing reports. The Accounts Receivable Clerk is assigned to enter all sales on account, and all payments from the customers. The Accounts Payable Clerk's responsibility would be to enter purchase orders and checks. Again, in a small company, both duties are often performed by the same person.

Traditionally, the records were kept in a book, hence the name bookkeeping. Nowadays, bookkeeping is normally performed using a bookkeeping software package, but the names of the books (daybook, cashbook, journal, and ledger) are still used.

There are two types of bookkeeping: single-entry and double-entry. In single entry bookkeeping, the record of each transaction is carried to either the debit or credit column of a single account. In double-entry bookkeeping, two entries of each transaction are carried to the ledger: one to the debit side, and one to the credit side, of the corresponding account.

A bookkeeper's function is primarily one of recording transactions in the journal and posting to the ledger, and is sometimes referred to as an accounts clerk.

What is accounting?

Someone has to set up the bookkeeping system, monitor it, and interpret the results. These processes are called «Accounting». The accounting process is much less mechanical and more subjective. It begins with designing a system that will benefit the business, by capturing the financial information in a useful manner without being too burdensome to the bookkeeper. The accountant monitors the system to ensure it's doing what it's supposed to do. And finally, on a monthly basis usually, the accountant presents the financial statements to the business management in such a way that decisions can be made.

Since accounting requires an understanding of the bookkeeping process, accountants typically supervise the bookkeepers. In a large corporation there may be several, possibly even thousands of accountants. One will be designated as the «Controller» who oversees the entire accounting and bookkeeping system. In a small business one person (a contract accountant or full charge bookkeeper) will perform all the phases of accounting and bookkeeping for a company. «Accountant» is considered to be a more prestigious title. An accountant is the person who is finally responsible for the result of the whole work. Accountants often specialize in a particular area of accounting such as taxes, auditing, or management.

Додаток Б

Text B

The Balance Sheet Assets and Liabilities

After the journal entries are transferred to various accounts, the bookkeeper prepares financial statements. Annual reports are based on financial statements.

There are two important kinds of financial statements, the balance sheet and the income statement (which is also called an operating statement or a profit and loss account).

The balance sheet shows what the company owns and what it owes on a certain date. And it shows what is left to the owners (that is the owners' equity, capital or net worth). The balance sheet is like a snapshot photograph since it reports on the financial position as of the end of the year.

The income statement, on the other hand, is like a motion picture since it reports on how the company worked during the year. It also shows what profit or loss its operations resulted in. It lists income over a certain period and shows what profit was earned or what loss was incurred.

Any property the business owns, and any claim it has on the property of others, is called an asset. Bookkeepers list any business property as an asset. Any amount, which is owed, is listed as a liability.

The two main kinds of assets are current assets and fixed assets. Fixed assets are sometimes called capital assets or plant assets.

A fixed asset is an item with a life of more than one year: for example, a warehouse, equipment, a machine or a truck. Inventories (stock of goods for sale) and materials (raw materials and components) are current assets.

Current assets are listed in the balance sheet in order of their liquidity, the speed with which they are turned into cash. Cash (on hand or in a demand deposit in the bank) is listed first. Cash is the first resource for paying bills.

Marketable securities are securities that are easily sold.

Accounts receivable is the money, which is owed by customers of the business for goods and services, which are purchased on credit. They are listed next because they will soon become cash. Next come inventories (goods for sale and raw materials), and prepaid items such as insurance and rent paid in advance.

A liability is a claim on the assets of the company. Liabilities take many forms. If the owner of a business borrows money, it is known as an account payable. Accounts payable is the money, which is owed by the business. Liabilities are classified as short-term or long-term. Current liabilities are like current assets. Long-term liabilities are like fixed assets. Generally, liabilities are considered current if they fall due within the current accounting year.

Equity (or shareholders' equity) is what a business owes both to shareholders and owners. The fundamental accounting equation is often given as $A = L + E$. It means that assets must equal liabilities plus owners' equity (capital).

Додаток В

Text A

The Bookkeeping Profession

Having chosen the bookkeeping profession, you should understand the world of figures. If dealing with day-to-day transactions is all you wish to do, then maybe bookkeeping is for you. Daily transactions include any sales, payment of bills, and use of inventory. When a bookkeeper is dealing with financial documents, all records should be screened. It sounds almost like an accounting, but bookkeepers do not make financial statements and reports. Their job is to record all transactions. Bookkeeping is the process of recording transactions. Accounting is the recording, reporting and analysis of financial transactions of a business.

The record keeping can be as simple as just recording deposits and checks in a checkbook register (single sided transactions). Some small businesses just need this simple process. A bookkeeper keeps the register updated and reconciles with the bank each month. This is a steady job as most business owners that use this method are more focused on growing their business. Many people could consider bookkeeping to be a boring job. But if you are a person who likes things orderly and precise, this might be the profession for you.

Bookkeeping is keeping a business's books in order, and a bookkeeper is sure all transactions are recorded and recorded properly. They keep the finances running smoothly month-to-month.

You'll usually find the position of a bookkeeper in small businesses. In large corporations the need for bookkeepers is still present, but instead of «bookkeeper» you will find the titles «accounting clerk» and «accounting technician» used more often. This work is usually connected with the work of an accountant to keep the multitude of transactions flowing smoothly.

You'll also hear the term «bean counter» used to describe a bookkeeper and sometimes applied to accountants in general. Some will take this as a derogatory term, but many others joke among themselves using this term. In a common sense they are bean counters. In a spoken language the word «beans» sometimes means «dollars». Originally beans were wooden balls in abacus used to count numbers.

Education and Experience

So, if you are interested in this profession what do you do? Start off by talking to a bookkeeper. Find out what they do and what they think about their job and what they like and dislike in it. Maybe even visit them while they are at the job. Seeing things firsthand really puts it all into perspective. If you are still interested, enter a local college. A bachelor's degree will help you get the necessary knowledge of bookkeeping.

You might find a bachelor's degree more than you need for bookkeeping, but being educated you would enter on a professional career. So, if you want to move up in a company and become an accountant, the bachelor's degree is needed. In firms or

companies young specialists having the bachelor's degree often work at first as bookkeepers to get an experience.

While you are getting your education, look for part-time jobs in the bookkeeping field to get experience and it will give you a real life feel for the classroom and the classroom activities will make much more sense.

Money?

Is being a bookkeeping job worth it? Can you make a living? The answer is yes. You won't be a millionaire, but you will be able to meet your basic needs.

Do you like order and numbers? Choose the bookkeeping profession. It might be just the job for you.

Додаток Г

Text B

What Bookkeeping Is All About

The word «business» is very popular. What is business? We may say that business consists of selling goods and services at a profit. In other words, any enterprise in which we purchase and sell goods, spend, borrow, save and lend money is a business. It may be a drugstore, a TV repair shop, a manufacturing plant or something else. Business is a game with many players, and bookkeepers keep the score in this game.

In the past, bookkeepers kept records in big volumes: «the books». Today, the people who keep the records are still called bookkeepers, even though they don't use quill pens and «the books» may be computer flash-disks. But the principle remains the same. Bookkeepers tell the owners, how much money comes into the business, how much goes out, how much money the business owns and owes. Is the business gaining or losing in value?

Essentially, bookkeepers use the same methods when they work for a sole proprietorship (which has only one owner), a partnership, or a corporation.

The first responsibility of a bookkeeper is to keep a record of every transaction of the business he/she works for.

A transaction is any business operation that involves money. It may be a sale, a purchase, a loan, a lease payment, or any other activity in which money is transferred from one account to another. The money can be in the form of cash (currency), check or money order.

Bookkeepers record transactions in the journal. In the journal the bookkeeper enters transactions in chronological order (making a journal entry). Later the bookkeepers transfer entries to the accounts and use them to prepare many kinds of financial reports.

The journal page has two columns. A bookkeeping entry is either a debit or a credit. A debit is always in the left-hand column. A credit is always in the right-hand column. Debits and credits must always balance (must be equal to each other). Every transaction involves both a credit and a debit.